

چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸
۱۱. برنامه‌های راهبردی و عملیاتی
در حوزه‌های فرابخشی اقتصاد
(ویرایش دوم)

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۶۵۹۵
مهرماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	۱. حوزه محیط کسب و کار
۲	۱-۱. تسهیل در صدور مجوزهای کسب و کار (اصلاح نهادی و فرایندی)
۴	۱-۲. ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری
۷	۱-۳. تسهیل در پرداخت مالیات واحدهای تولیدی
۸	۱-۴. تسریع در اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده
۱۲	۱-۵. کاهش جذابیت و انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های رقیب تولید
۱۳	۱-۵-۱. وضع مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) و اجرای فوری آن
۱۴	۱-۵-۲. وضع مالیات بر سود سپرده‌های بانکی بیشتر از یک حد معین
۱۴	۱-۵-۳. کاهش مالیات بر سود تولیدکنندگان
۱۶	۱-۶. اجرای احکام قانونی بهبود مستمر محیط کسب و کار
۱۷	۲. حوزه پولی، بانکی و ارزی
۱۷	۲-۱. اصلاح فرایند پیمان‌سپاری ارزی واحدهای تولیدی و صادراتی
۱۹	۲-۱-۱. توسعه پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه با کشورهای طرف تجاری
۲۰	۲-۲. تأمین مالی بنگاه‌ها از کانال شبکه بانکی
۲۰	۲-۲-۱. افزایش توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها
۲۲	۲-۲-۲. راه‌اندازی حساب ویژه تولید برای سرمایه در گردش بنگاه‌ها
۲۴	۲-۲-۳. تسهیل ضمانت و اعتبارسنجی در دریافت تسهیلات
۲۴	۲-۲-۴. تأمین مالی زنجیره تأمین و استفاده از اعتبارات اسنادی (ال سی) داخلی

- ۲-۲-۵. تدوین آیین نامه اجرایی ماده (۸) قانون حداکثر استفاده... (فکتورینگ)..... ۲۵
- ۲-۳. تأمین مالی بنگاه‌ها از کانال بازار سرمایه..... ۲۵
- ۲-۴. مدیریت نقدینگی و جلوگیری از حملات سفته‌بازانه نقدینگی به بازارهای رقیب تولید..... ۲۹
۳. حوزه بازرگانی..... ۳۱
- ۳-۱. بهبود مقررات و تسهیل امور و رویه‌های گمرکی..... ۳۱
- ۳-۲. ساماندهی قاچاق..... ۳۲
- ۳-۳. وضع عوارض صادراتی بر کالاهای اساسی و یارانه‌ای به جای ممنوعیت صادرات..... ۳۳
- ۳-۴. تسهیل و مدیریت واردات نهاده‌های تولید..... ۳۳
- ۳-۵. ساماندهی فرایند صدور کارت‌های بازرگانی..... ۳۵
۴. حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی..... ۳۶
- ۴-۱. اشتغال و تسهیلات تبصره «۱۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸..... ۳۶
- ۴-۲. اشتغالزایی از طریق افزایش تطابق سمت عرضه با تقاضای نیروی کار..... ۳۷
- ۴-۳. اشتغالزایی از طریق اصلاح ساختار دستمزد..... ۳۸
- ۴-۴. ارتقای هماهنگی در جهت اولویت‌بندی حمایت‌های توسعه‌ای..... ۴۰
- ۴-۵. اصلاح قواعد مربوط به درآمدهای نفتی و نظام انگیزشی مربوطه..... ۴۱
- جمع‌بندی پیشنهادهای سیاستی..... ۴۳
- پیوست..... ۴۹
- منابع و مأخذ..... ۵۰

چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸
۱۱. برنامه‌های راهبردی و عملیاتی در حوزه‌های فرابخشی اقتصاد
(ویرایش دوم)

چکیده

وضعیت نامطلوب نظام تولید و محیط نامساعد کسب و کار، موجب شده است انگیزه کافی برای ورود به بخش تولید در کشور (اعم از صنعت، معدن و کشاورزی) وجود نداشته باشد، در این شرایط است که بازارهای مربوط به سوداگری، واسطه‌گری و سرمایه‌گذاری در طلا و ارز با هجوم مواجه می‌شوند و نقدینگی به سمت این بازارها سوق پیدا می‌کند. سرمایه‌گذاری نامطلوب در بخش تولید (صنعتی و کشاورزی) در کشور، که از یک سو برآمده از سیاستهای نادرست در سطح اقتصاد کلان (نرخ ارز، نرخ سود، کنترل تورم، کسری بودجه و...) و از سوی دیگر برآمده از نبود الگو و سیاست درست صنعتی و تولیدی است، موجب شده است فضایی به وجود بیاید که سرمایه‌گذاران انگیزه کافی را برای ورود به این حوزه نداشته باشند.

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش‌های متعددی به تبیین وضع موجود و ریشه‌ها و آسیب‌های وضعیت بخش حقیقی و تولید در ایران از منظر پولی-بانکی، محیط کسب و کار، اقتصاد کلان، بازرگانی و... پرداخته است. بر همین اساس در این گزارش از ذکر مجدد تبیین وضع موجود و ریشه‌یابی مشکلات و موانع ناظر به بخش تولید در ایران صرف‌نظر می‌شود و صرفاً بر ارائه راهکارها و پیشنهادها سیاستی کوتاه‌مدت که قابلیت اجرایی و عملیاتی شدن آن در سال جاری وجود داشته باشد متمرکز می‌گردد.

راهکارها و اقدامات راهبردی و عملیاتی در این گزارش در محورهای حوزه محیط کسب و کار، حوزه پولی، بانکی و ارزی، حوزه بازرگانی و حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی دسته‌بندی شده است و در انتهای گزارش نیز سرفصل راهکارها به همراه مبانی قانونی و دستگاه متولی جهت پیگیری و اجرا مشخص شده است.

مقدمه

تولید در کشور در طول سالیان گذشته همواره با چالش‌ها و موانع زیادی روبه‌رو بوده است. قوانین، مقررات و رویه‌های اداری مرتبط با تولید در ایران با ضعف‌ها و چالش‌های فراوانی روبه‌رو است و این موانع و چالش‌ها موجب شده است تولید در کشور با ریسک‌های زیادی مواجه باشد. در این شرایط، بروز شوک‌های اقتصادی همانند شوک نرخ ارز و در پی آن رکود اقتصادی و کاهش قدرت خرید مردم، بخش‌های تولیدی را بیش‌ازپیش دچار چالش کرده است.

وضعیت نامطلوب نظام تولید و محیط نامساعد کسب و کار، موجب شده است انگیزه کافی برای ورود به بخش تولید در کشور (اعم از صنعت، معدن و کشاورزی) وجود نداشته باشد، در این شرایط است که بازارهای مربوط به سوداگری، واسطه‌گری و سرمایه‌گذاری در طلا و ارز با هجوم مواجه می‌شوند و نقدینگی به سمت این بازارها سوق پیدا می‌کند. سرمایه‌گذاری نامطلوب در بخش تولید (صنعتی و کشاورزی) در کشور، که از یک سو برآمده از سیاستهای نادرست در سطح اقتصاد کلان (نرخ ارز، نرخ سود، کنترل تورم، کسری بودجه و...) و از سوی دیگر برآمده از نبود الگو و سیاست درست صنعتی و تولیدی است، موجب شده است فضایی به وجود بیاید که سرمایه‌گذاران انگیزه کافی را برای ورود به این حوزه نداشته باشند.

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارش‌های متعددی به تبیین وضع موجود و ریشه‌ها و آسیب‌های وضعیت بخش حقیقی و تولید در ایران از منظر پولی-بانکی، محیط کسب و کار، اقتصاد کلان، بازرگانی و... پرداخته است. بر همین اساس در این گزارش از ذکر مجدد تبیین وضع موجود و ریشه‌یابی مشکلات و موانع ناظر به بخش تولید در ایران صرف‌نظر می‌گردد و صرفاً بر ارائه راهکارها و پیشنهادهای سیاستی کوتاه‌مدت که قابلیت اجرایی و عملیاتی شدن آن در سال جاری وجود داشته باشد متمرکز می‌گردد.

راهکارها و اقدامات راهبردی و عملیاتی در این گزارش در محورهای حوزه محیط کسب و کار، حوزه پولی، بانکی و ارزی، حوزه بازرگانی و حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی دسته‌بندی شده است و در انتهای گزارش نیز سرفصل راهکارها به همراه مبانی قانونی و دستگاه متولی جهت پیگیری و اجرا مشخص شده است.

۱. حوزه محیط کسب و کار

محیط کسب و کار که متشکل از عوامل بیرونی اثرگذار بر فعالیتهای اقتصادی افراد است، همواره یکی از چالش‌های اساسی اقتصاد ایران و بنگاه‌های تولیدی بوده است. در طول سال‌های گذشته احکام قانونی متعددی برای بهبود محیط کسب و کار در ایران وضع شده است اما بسیاری از آنها یا اجرا نمی‌شوند و یا اجرای آنها اثربخشی کمی دارد. این واقعیت در پیمایش‌های داخلی و بین‌المللی محیط کسب و کار قابل مشاهده است.

در ادامه به مهم‌ترین راهبردها و برنامه‌های عملیاتی با هدف بسترسازی و تأمین محیط کسب و کار آسان و امن جهت رونق تولید اشاره می‌شود.

۱-۱. تسهیل در صدور مجوزهای کسب و کار (اصلاح نهادی و فرایندی)

یکی از مهم‌ترین چالش‌های موجود در حوزه کسب و کارها، سختی و پیچیدگی در دریافت مجوزهای شروع و فعالیت کسب و کار است. این مشکل نیز عمدتاً به دلیل عدم وجود نهادی ستادی و نظامی واحد برای مدیریت و پایش عملکرد مراجع صدور مجوز در شاخص‌های زمان، هزینه و فرایند انجام کار است. با توجه به تجربه موفق

کشورهای پیشرو در این حوزه، طراحی و پیاده‌سازی درگاهی واحد به همراه تعیین متولی فرادستگاهی می‌تواند مخاطرات فوق را کاهش و همچنین حذف موازی‌کاری در پیاده‌سازی پنجره‌های هم راستا شود.

با توجه به راهبرد پیشنهادی، برنامه‌های زیر برای تحقق آن پیشنهاد می‌شود:

- جایگاه کنونی «هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار» و عملکرد هیئت مذکور، حاکی از خطایی راهبردی در تعیین هیئت مقررات‌زدایی به‌عنوان متولی حذف مجوزهای غیرضرور و تسهیل صدور آنهاست. این امر، مهم‌ترین دلیل اجرایی نشدن مصوبات هیئت مقررات‌زدایی تاکنون، به رسمیت شناخته نشدن هیئت مقررات‌زدایی در مصوبات نهادهای مقررات‌گذار و مقاومت دستگاه‌ها در برابر مصوباتی با امضای وزیر امور اقتصادی و دارایی (به‌عنوان رئیس هیئت مقررات‌زدایی)، محسوب می‌شود. پیشنهاد می‌شود تمرکز نهادی و ستادی، با استفاده از «مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار» صورت گیرد. این مرکز پس از تأسیس، به‌رغم انجام اقدامات قابل تقدیر درخصوص ساماندهی و الکترونیکی کردن مجوزها و استعلامات، به‌دلیل جایگاه سازمانی بخشی، یعنی وابستگی به معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، قادر به ایفای نقش مؤثری به‌عنوان نهاد متولی ساماندهی و تسهیل صدور مجوزها نبوده است. یکی از پیشنهادهایی که می‌تواند در دستور کار قرار گیرد، تبدیل مرکز ملی مطالعات و پایش و بهبود محیط کسب‌وکار به نهادی ستادی و زیر نظر رئیس‌جمهور یا نماینده ویژه رئیس‌جمهور (سازوکار پیش‌بینی شده در اصل یکصدویست‌وهفتم (۱۲۷) قانون اساسی) برای انجام کارویژه ساماندهی و تسهیل مجوزهای کسب‌وکار است.

- تعیین «پیشخوان خدمات دولت و مجوزهای کشور» (G4B.IR) به‌عنوان درگاه واحد صدور مجوزهای کشور.

- پیاده‌سازی مجوزها و استعلامات کشور روی «پیشخوان خدمات دولت و مجوزهای کشور» (G4B.IR) با استفاده از اهرم مؤثر «ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی» به‌عنوان ابزار پیشبرد هدف (این مهم در سال ۱۳۹۷ با تعامل مناسبی که با دستگاه‌های حاکمیتی در حوزه ارزیابی صورت پذیرفت، نتایج به‌نسبت مثبتی به همراه داشته است) و منوط کردن تخصیص بودجه مراجع صدور مجوز به میزان عملکرد دستگاه‌ها در حوزه کسب‌وکار.^۱

- حذف شرط «حدود صنفی» برای صدور پروانه کسب؛ به‌طوری‌که هیچ ایرانی به‌دلیل وجود واحد صنفی کافی در یک نقطه خاص، از شروع همان کسب‌وکار در نقطه مورد نظرش محروم نشود. یکی از مهم‌ترین ریسک‌ها و مخاطرات شناسایی شده در مسیر صدور تمامی مجوزهای کشور از درگاهی واحد (پیشخوان خدمات دولت و مجوزهای کشور)، مقاومت زیاد مراجع صدور مجوز به‌دلیل

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، بسته رونق تولید سال ۱۳۹۸، (اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸).

عدم بلوغ تعاملات بین‌دستگاهی و بهره‌گیری از ابزار فناوری اطلاعات و ارتباطات است که باید در کمترین زمان ممکن نسبت به رفع این معضل در دولت تصمیم لازم اتخاذ شود.

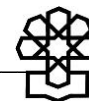
۲-۱. ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری

سرمایه‌گذاری و تولید بدون ایجاد امنیت لازم در همه ابعاد و حوزه‌ها، رونق نمی‌گیرد. امنیت سرمایه‌گذاری در شرایطی به‌طور کامل برقرار می‌شود که متغیرهای اقتصاد کلان (نرخ تورم، نرخ ارز و...) باثبات یا قابل پیش‌بینی باشد، قوانین و مقررات، رویه‌ها و تصمیمات اجرایی باثبات، برای همه شفاف و قابل درک باشد و به‌طور سهل و مؤثری اجرا شوند و در صورت ضرورت تغییر، تغییراتشان در زمان معقولی پیش از اجرا به اطلاع ذی‌نفعان برسد، همچنین سلامت اداری برقرار باشد و اطلاعات مؤثر بر فعالیت‌های اقتصادی به‌طور شفاف و برابر در دسترس همه شهروندان باشد، جان و مال همه شهروندان از تعرض مصون باشد، حقوق مالکیت برای همه دقیق تعریف و تضمین شده باشد، نهادهای قضایی و انتظامی چنان مجهز و سالم و کارآمد باشند که هرگونه استفاده خودسرانه و بدون اجازه از دارایی‌های فیزیکی یا فکری دیگران، برای هیچ‌کس مقرون‌به‌صرفه نباشد و شهروندان مالباخته بتوانند با مراجعه به نهادهای قضایی و انتظامی با کمترین هزینه و در کوتاه‌ترین زمان، مال از دست رفته خود را به همراه خسارت مربوط، دریافت کنند و در آخر اینکه فرهنگ وفای به‌عهد و صداقت در مراکز اقتصادی رایج باشد.

مصادیق مشاهده شده تعدی به «امنیت سرمایه‌گذاری» که در سال‌های اخیر مرتباً به‌عنوان شکایت یا مطالبه از سوی فعالان اقتصادی مطرح می‌شود، حاکی از این است که حقوق مالکیت فعالان اقتصادی، توسط بسیاری از نهادها و دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی زیرپا گذاشته می‌شود و موارد فوق‌الذکر به‌عنوان اجزای امنیت سرمایه‌گذاری، رعایت و محقق نمی‌شود.^۱ به بیان دیگر، در حال حاضر نرم‌افزارهای توسعه و زیرساخت‌های توسعه نظیر راه، برق، گاز و... برای تولید به‌طور نسبی در کشور وجود دارد اما نرم‌افزارهای توسعه نظیر حاکمیت قانون و تضمین حقوق مالکیت در ایران به‌شدت ضعیف و ناکارآمد و در نتیجه امنیت سرمایه‌گذاری در ایران را به‌شدت مخدوش کرده است.

شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در ایران که با ۲۱ مؤلفه پیمایشی و ۱۷ مؤلفه آماری از زمستان ۱۳۹۶ توسط دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس محاسبه می‌شود و به‌طور فصلی «امنیت

۱. اهم مصادیق عدم رعایت حقوق مالکیت و عدم ایجاد امنیت اقتصادی عبارتند از:
-عدم تعهد به اجرای قراردادهای کسب‌وکار از طرف دستگاه‌های اجرایی و دیگر شهروندان نظیر پرداخت وجه چک یا تحویل مورد اجاره در موعد مقرر، اجرای تعهدات خدمات پس از فروش و...؛
-فرایند بسیار طولانی، پیچیده، وقت‌گیر و پرهزینه دادرسی و پیگیری حقوق مورد تعدی؛
-بی‌تعهدی مسئولان به اجرای وعده‌های داده شده در قوانین، برنامه‌های انتخابی، سخنرانی‌ها و...؛
-غیرقابل پیش‌بینی بودن تغییرات قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی، نظیر تعرفه‌های تجاری؛
-بی‌ثباتی متغیرهای اصلی اقتصاد کلان نظیر نرخ ارز، تورم، نرخ سود بانکی؛
-وجود زمینه‌های فساد در روابط مأموران حکومت و فعالان اقتصادی؛
-دخالت‌های قانونی و غیرقانونی مأموران حکومتی در اداره بنگاه‌ها؛
-قابل تفسیر بودن قوانین و مقررات و دقیق نبودن حقوق فعالان اقتصادی و نحوه و هزینه استیفاي آنها؛

سرمایه‌گذاری» به تفکیک همه استان‌ها و بخش‌های اقتصادی ایران را محاسبه می‌کند، در پاییز ۱۳۹۷ کمیت ۶،۴۳ (از ۱۰ مطلق بدترین) بوده است. نکته قابل ملاحظه آنکه این شاخص طی چهار فصل اخیر منتهی به پاییز ۱۳۹۷ نیز دایم روبه بدتر شدن است.

گزارش‌های پیش‌امنیت سرمایه‌گذاری در ایران نشان می‌دهد طی یک سال منتهی به زمستان ۱۳۹۷، از نظر فعالان اقتصادی سراسر کشور، بدترین مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری در ایران، به ترتیب عبارتند از:

۱. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات حکومتی،
۲. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده،
۳. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده،
۴. میزان وفای به عهد در اجرای قرارداد کتبی یا شفاهی در بازار،
۵. ثبات قیمت مواد اولیه،
۶. ثبات یا قابل پیش‌بینی بودن تصمیمات مسئولان استانی یا محلی،
۷. میزان شیوع رشوه در ادارات.

بر این اساس، پیشنهاد می‌شود برای بهبود امنیت سرمایه‌گذاری در کشور که طبعاً به رونق تولید می‌انجامد، مسئولان اجرایی در رفتار خود با فعالان اقتصادی تجدیدنظر اساسی کنند. خوشبختانه در سال‌های اخیر برای این اصلاح رفتار، احکام قانونی متعددی تصویب شده اما براساس تحقیقات و گزارش‌های موجود، اجرا نمی‌شوند. مهم‌ترین تکالیف قانونی که اجرای آنها می‌تواند وضعیت ناگوار امنیت سرمایه‌گذاری را بهبود بخشد، عبارتند از:

۱. ضابطه‌مند کردن مراجعه مأموران دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی: به منظور ساماندهی و کاهش مراجعات نمایندگان دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی، افزایش اعتماد متقابل میان دولت و کارآفرینان و در راستای تحقق دولت الکترونیک، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور موظف است با تشکیل «کمیته ساماندهی مراجعه نمایندگان دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی» ضمن دعوت از نمایندگان دستگاه‌های ذی‌ربط و اتاق‌ها، پیش‌نویس آیین‌نامه هرگونه بازدید و مراجعه نمایندگان دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی را تدوین نماید و به تصویب هیئت وزیران برساند (ماده (۷) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار).

۲. الزام مسئولان اجرایی به پاسخگویی به سؤال‌های فعالان اقتصادی: کلیه دستگاه‌های اجرایی مرتبط با محیط کسب‌وکار همچنین سازمان‌ها و ادارات کل آنها در مراکز استان‌ها موظفند به سؤال‌های نمایندگان تشکل‌ها و فعالان اقتصادی پاسخ دهند و مطالبات و شکایات آنها را بررسی نمایند (ماده (۱۵) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار).

۳. ایجاد امنیت برای فروشندگان کم‌سرمایه: شهرداری‌ها موظفند به منظور بالا بردن امکان دسترسی تولیدکنندگان کوچک و متوسط ایرانی به بازار مصرف و ایجاد امنیت برای فروشندگان

کم‌سرمایه با استفاده از زمین‌های متعلق به خود و یا وزارت راه و شهرسازی، مکان‌های مناسبی برای عرضه کالاهای تولید داخل آماده نمایند و بر مبنای قیمت تمام شده به صورت روزانه، هفتگی و ماهانه به متقاضیان عرضه کالاهای ایرانی اجاره دهند (ماده (۱۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار).

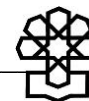
۴. قابل پیش‌بینی بودن تغییر سیاست‌ها و مقررات: دولت و دستگاه‌های اجرایی مکلفند به منظور شفاف‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی و ایجاد ثبات و امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری، هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی را در زمان مقتضی قبل از اجرا، از طریق رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم برسانند (ماده (۲۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار).

۵. اطمینان از استمرار خدمات زیربنایی: در زمان کمبود برق، گاز یا خدمات مخابرات، واحدهای تولیدی صنعتی و کشاورزی نباید در اولویت قطع برق یا گاز یا خدمات مخابرات قرار داشته باشند و شرکت‌های عرضه‌کننده برق، گاز و خدمات مخابرات موظفند هنگام عقد قرارداد با واحدهای تولیدی اعم از صنعتی، کشاورزی و خدماتی، وجه التزام قطع برق یا گاز یا خدمات مخابرات را در متن قرارداد پیش‌بینی کنند. هرگاه دولت به دلیل کمبودهای مقطعی به شرکت‌های عرضه‌کننده برق یا گاز یا مخابرات دستور دهد موقتاً جریان برق یا گاز یا خدمات مخابراتی واحدهای تولیدی متعلق به شرکت‌های خصوصی و تعاونی را قطع کنند، موظف است نحوه جبران خسارت‌های وارده به این شرکت‌ها ناشی از تصمیم فوق را نیز تعیین و اعلام کند (ماده (۲۵) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار).

۶. منع دولت از تعطیلی ناگهانی روزهای کاری: اعلام تعطیلی روزهای کاری سال توسط دولت، فقط در شرایط وقوع حوادث غیرمترقبه یا بروز خطری که جان شهروندان را به خطر اندازد مجاز است و در غیر این موارد، دولت مجاز نیست روزهای کاری سال را تعطیل اعلام کند. مرجع تعیین شرایط غیرمترقبه سازمان‌های تخصصی نظیر هواشناسی و محیط زیست، و مرجع تشخیص شرایطی که جان شهروندان را به خطر می‌اندازد، شورای تأمین استان محل ایجاد اضطرار است (ماده (۲۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار).

۷. ضابطه‌مند شدن رسیدگی به شکایت فعالان اقتصادی: دولت با همکاری اتاق‌ها ظرف شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون اقدامات قانونی لازم را برای تعیین «نحوه رسیدگی به اعتراض مؤدیان مالیاتی» و «نحوه رسیدگی به اعتراض پرداخت‌کنندگان حق بیمه تأمین اجتماعی» به عمل می‌آورد. قوه قضائیه و دولت اقدامات قانونی لازم را برای تنظیم آیین دادرسی تجاری و تشکیل دادگاه‌های تجاری به عمل می‌آورند (مواد (۲۸) و (۲۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار).

۸. منع مسئولان اجرایی از اعلام وعده‌های غیرقابل اجرا: انتظار می‌رود همه مسئولان دستگاه‌های اجرایی از تصویب و به‌خصوص اعلام وعده‌هایی که بار مالی دارد یا برای دولت تعهد ایجاد می‌کند، اکیداً پرهیز کنند. متأسفانه شانه خالی کردن برخی دستگاه‌های اجرای از عمل به تعهدات عمدتاً

مالی خود به پیمانکاران بخش خصوصی نه تنها این واحدهای تولیدی را دچار مشکل کرده بلکه نقض عهد را به طور سلسله‌وار در بازار ایران گسترش داده و امنیت اقتصادی را شدیداً مخدوش کرده است. بدترین مؤلفه‌های ارزیابی شده امنیت سرمایه‌گذاری در فصول اخیر، گویای وضعیت ناگوار در این باره است.

۳-۱. تسهیل در پرداخت مالیات واحدهای تولیدی^۱

با توجه به شرایط حاکم و پیش‌روی اقتصاد کشور، تقویت نقدینگی بنگاه‌های تولیدی از طریق تسهیل در پرداخت بدهی مالیاتی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. این مهم از طریق برنامه تسریع در اجرای کامل مصوبات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی مبنی بر بخشودگی صد درصدی جرایم مالیاتی واحدهای تولیدی، امکان تقسیط مجدد بدهی‌های مالیاتی و تقسیط بدهی در حداکثر زمان قانونی (سه سال) و همچنین اجرای دقیق بخشنامه‌های سازمان امور مالیاتی کشور در این خصوص از سوی ادارات مالیاتی همچون بخشنامه شماره ۲۰۰/۹۸/۴۵ در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۲۷ و بخشنامه ۲۰۰/۹۸/۴۱ در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۸ قابل انجام می‌باشد.

همچنین طولانی بودن فرایندهای استرداد مالیاتی موجبات بلوکه شدن بخشی از نقدینگی تولیدکنندگان فراهم می‌سازد و از این جهت بازنگری سازوکارهای اجرایی مربوطه اجتناب‌ناپذیر است. همچنین در حال حاضر عوارض متعددی توسط دولت و یا شهرداری‌ها از تولیدکنندگان اخذ می‌شود که لازم است این ساختار نیز مورد بازنگری قرار گیرد.

در این ارتباط لازم به ذکر است اجرای برنامه‌هایی از جمله:

۱. کاهش مدت زمان استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده صادرکنندگان از طریق متمرکز کردن اعتبارات مورد نیاز برای استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده (تأمین اعتبار مورد نیاز استرداد برای ادارات کل امور مالیاتی استان‌ها)،
۲. استرداد مبلغ مندرج در برگ استرداد برای تولیدکنندگان قبل از ابلاغ برگ استرداد،
۳. اصلاح فرایندهای استرداد مالیات ارزش‌افزوده با تأکید بر الکترونیکی کردن کلیه فرایندها که در حال حاضر اغلب دستی انجام می‌شود،
۴. تسریع در اجرای بند «ز» تبصره «۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و رفع مشکلات مالیات بر ارزش‌افزوده پیمانکاران طرح‌های عمرانی از طریق تهیه و تنظیم سازوکارهای اجرایی بند مذکور،
۵. جلوگیری از وضع عوارض بر بنگاه‌ها و تولیدکنندگان و پیمانکاران توسط شورای شهر و شهرداری‌ها (اصلاح لایحه درآمدهای پایدار شهرداری‌ها که در حال حاضر در کمیسیون‌های مجلس تحت بررسی است)،
۶. حذف عوارض متعدد مربوط به کالاهای وارداتی و تجمیع آن در قالب یک نرخ واحد در چارچوب

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، بسته رونق تولید سال ۱۳۹۸، (اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸).

مصوبات ستاد عالی هماهنگی اقتصادی به‌منظور رونق تولید می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۴-۱. تسریع در اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده

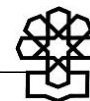
بیش از ۱۰ سال از اجرای قانون آزمایشی مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷ می‌گذرد. در طول سال‌های اخیر، اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده علی‌رغم آنکه منجر به افزایش قابل توجه وصول درآمدهای مالیاتی به نفع دولت شده، مشکلات متعددی را برای فعالان اقتصادی و به‌ویژه تولیدکنندگان به‌وجود آورده است. بررسی‌های کارشناسی نشان می‌دهد که ریشه بروز چالش‌ها و مشکلات ناشی از اجرای این قانون به عوامل مختلفی نظیر ساختار اقتصادی کشور، ضعف‌ها و خلأهای قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین رویه‌های اجرایی سازمان امور مالیاتی مربوط می‌شود. شرایط نامناسب تولیدکنندگان در حال حاضر ایجاب می‌کند که بررسی و تصویب لایحه دائمی کردن قانون مالیات بر ارزش افزوده با اولویت بالایی در دستور مجلس شورای اسلامی قرار گیرد. در لایحه مالیات بر ارزش افزوده و همچنین مصوبات کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی پیرامون لایحه مذکور توجه ویژه‌ای به رفع برخی از مشکلات و چالش‌های فعالان اقتصادی شده است که در ادامه به‌طور خلاصه به برخی از اهم آنها اشاره خواهد شد:

۱. اصلاح تاریخ تعلق مالیات (توجه به معاملات نسیه و اقساطی): در قانون مالیات بر

ارزش افزوده توجهی به واقعیت‌های اقتصادی کشور مبنی بر استفاده بسیار زیاد از معاملات نسیه بلندمدت و نحوه تعیین تاریخ تعلق مالیات این گونه از معاملات نشده است که همین امر مشکلات زیادی را برای فعالان اقتصادی فراهم آورده است و آنها را بیش از پیش در تنگنای مالی گرفتار کرده است. در معاملات نسیه مؤدی علاوه بر آنکه نمی‌تواند مالیات خرید نهاده‌های خود را مسترد نماید (به دلیل آنکه وجهی بابت مالیات بر ارزش افزوده از خریدار دریافت نکرده است) باید مالیات بر ارزش افزوده را از جانب مصرف‌کننده نهایی تا زمان دریافت وجه از وی، پرداخت نماید که در این حالت بار مالی و مالیاتی مضاعفی را برعهده مؤدی قرار می‌دهد. مصوبات کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی در خصوص تاریخ تعلق تا حدود بسیار زیادی مشکلات بخش تولید را مرتفع خواهد ساخت.

۲. حل مشکلات پیمانکاران به‌ویژه پیمانکاران طرف قرارداد با دولت و بخش

عمومی: پیمانکاران و شرکت‌های مشاوره‌ای نیز آسیب‌های فراوانی را از ناحیه اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده متحمل شده‌اند که اجحاف به پیمانکاران طرف قرارداد با بخش دولتی بیش از سایر موارد بوده است، زیرا درحالی که نتوانسته‌اند مطالبات خود را از دولت دریافت کنند باید به بخش دیگری از دولت (سازمان امور مالیاتی) مالیات بر ارزش افزوده پرداخت کنند (مالیاتی که براساس قانون باید توسط دولت به‌عنوان مصرف‌کننده نهایی کالا و یا خدمت پرداخت می‌شد). شایان ذکر است که کسری بودجه دولت و نحوه تعیین

تاریخ تعلق مالیات در خصوص معاملات پیمانکاری عامل بروز مشکلات برای پیمانکاران بوده است.

۳. تسریع در تهاتر، کسر و یا استرداد مالیات‌های پرداختی به تولیدکنندگان و صادرکنندگان:

مطابق با ماده (۱۷) قانون مالیات بر ارزش افزوده، مؤدیان می‌توانند مالیات‌هایی را که بابت خرید کالا یا خدمت برای فعالیت‌های اقتصادی خود پرداخت نموده‌اند را حسب مورد از مالیات‌های وصول شده کسر و یا درخواست استرداد آن را از سازمان امور مالیاتی نمایند. همچنین براساس ماده (۱۳) قانون مذکور باید مالیات‌هایی که توسط صادرکنندگان در داخل کشور پرداخت شده است، پس از صادرات کالا و یا خدمت به‌طور کامل به آنها مسترد گردد. یکی از مهم‌ترین نارضاقتی‌های تولیدکنندگان و صادرکنندگان از اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده طی سال‌های گذشته، رد اعتبار مالیاتی مؤدیان توسط سازمان امور مالیاتی و یا طولانی بودن زمان استرداد مالیات خرید نهاده‌ها می‌باشد. طولانی شدن فرایند استرداد مالیاتی مترادف با دریغ نمودن بخشی از نقدینگی تولیدکنندگان و صادرکنندگان برای یک مدت زمان طولانی (حداقل ۶ ماه) است که همین امر بار مالی و مالیاتی مضاعفی را بر فعالان اقتصادی تحمیل می‌کند و از این‌رو در مصوبات کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی نسبت به رفع آن چاره‌اندیشی شده است. همچنین ضروری است که سازمان امور مالیاتی نیز اصلاحاتی در رویه‌های اجرایی خود به‌منظور تسریع در فرایند استرداد اعتبار مالیاتی به تولیدکنندگان و صادرکنندگان ایجاد نماید که در این خصوص می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- کاهش مدت زمان استرداد مالیات بر ارزش افزوده صادرکنندگان از طریق متمرکز کردن اعتبارات مورد نیاز برای استرداد مالیات بر ارزش افزوده (تأمین اعتبار مورد نیاز استرداد برای ادارات کل امور مالیاتی استان‌ها)،
- اصلاح فرایندهای استرداد مالیات ارزش افزوده با تأکید بر الکترونیکی نمودن کلیه فرایندها که در حال حاضر اغلب دستی انجام می‌شود،
- تسریع در اجرای بند «ز» تبصره «۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و رفع مشکلات مالیات بر ارزش افزوده پیمانکاران طرح‌های عمرانی از طریق تهیه و تنظیم سازوکارهای اجرایی بند مذکور.

۴. حمایت از تولیدات ملی در مقابل کالاهای خارجی (وارداتی): در قانون مالیات بر

ارزش افزوده به‌دلیل آنکه واردات کالاهای معاف همانند تولید داخلی آنها از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف است، به‌نوعی کالاهای وارداتی در مقابل تولیدات داخلی حمایت می‌شوند که به‌دلیل ضرورت این موضوع به رفع این نقیصه در مصوبات کمیسیون توجه شده است. توضیح بیشتر آنکه براساس مبانی نظری مالیات بر ارزش افزوده، مالیاتی که فعالان اقتصادی بابت خرید نهاده‌ها و مواد اولیه تولید پرداخت کرده‌اند را می‌توانند از مالیاتی که بابت فروش کالای خود از خریدار حلقه بعدی دریافت کرده‌اند، کسر کنند و مابه‌التفاوت را به حساب سازمان امور مالیاتی واریز نمایند. حال اگر تولیدکننده داخلی کالای

معاف از مالیات تولید کند، امکان استرداد و دریافت مالیات پرداختی بابت خرید نهاده‌ها را از دست می‌دهد. در چنین شرایطی گویی قانون مالیات بر ارزش افزوده، تولیدکنندگان داخلی را که کالای تولیدی آنها معاف از این نوع مالیات است، در برابر رقبای خارجی خود تنبیه کرده است، زیرا واردات کالا، در کشور صادرکننده مشمول نرخ صفر است (چون صادرات آن کشور محسوب می‌شود)، تولیدکننده خارجی می‌تواند مالیات خرید نهاده‌ها را دریافت کند، اما تولیدکننده داخلی به دلیل اینکه کالا معاف است، امکان بازپس‌گیری (استرداد) مالیات خرید نهاده‌ها را ندارد که همین امر منجر به افزایش قیمت محصول داخلی در بازار داخلی در مقایسه با رقبای خارجی می‌شود.

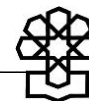
۵. اصلاح فرایند نامناسب دادرسی مالیاتی: ملاحظه فرایند دادرسی مالیاتی در ایران نشان

می‌دهد که علاوه بر ضعف جدی قانون در تهیه یک ساختار سازمانی جامع، مناسب و منصفانه برای دادرسی مالیاتی، عملکرد سازمان امور مالیاتی در اجرای قانون موجود نیز دارای ایرادات متعددی می‌باشد و در موارد بسیاری از مفاد قانون تفسیر نادرست صورت گرفته و یا به آن عمل نمی‌شود که در نهایت منجر به اجحاف حقوق فعالان اقتصادی رسمی می‌شود. بررسی فرایند دادرسی مالیاتی مؤید ایرادات متعددی می‌باشد که شامل مواردی نظیر عدم استقلال هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی از سازمان امور مالیاتی، فرایند طولانی و زمانبر و پیچیده دادرسی مالیاتی، تشکیل جلسات حل اختلاف مالیاتی در سازمان امور مالیاتی، پرداخت حق‌الزحمه اعضای هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی توسط سازمان امور مالیاتی، تشکیل جلسات حل اختلاف صرفاً با حضور نماینده سازمان امور مالیاتی، استفاده از ابزار دادرسی مالیاتی به منظور فشار بر مؤدیان موجود برای افزایش میزان وصول درآمدهای مالیاتی، اعمال نفوذ و فشار برخی از مدیران کل ادارات مالیاتی بر آرای هیئت‌های حل اختلاف، انتخاب اعضای هیئت‌های حل اختلاف به‌ویژه نماینده مؤدیان از سوی سازمان امور مالیاتی، تخصصی نبودن فرایندهای دادرسی مالیاتی، عدم شفافیت، بروز برخی فسادها در قراردادهای کارشناسی و... است. با توجه به ایرادات اساسی نحوه رفع اختلاف بین مؤدیان و سازمان امور مالیاتی، کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی برخی از اصلاحات جزئی را به منظور بهبود وضعیت موجود تصویب کرد، لکن برای دستیابی به ساختار دادرسی بهینه و منصفانه نیاز به تغییرات اساسی تری از جمله استقلال کامل مراجع دادرسی مالیاتی از دستگاه مالیات‌ستان است.

۶. لحاظ کردن مرور زمان در نظام مالیات بر ارزش افزوده: عبارت «مرور زمان» در ادبیات

مالیات‌ستانی به معنای حداکثر مدت زمانی است که سازمان امور مالیاتی می‌تواند اظهارنامه‌های مالیاتی مؤدیان را رسیدگی نماید پس از آن باید اظهارنامه‌های مذکور را قطعی تلقی کرده و فقط میزان مالیات ابرازی در اظهارنامه‌ها قابل مطالبه و وصول می‌باشد.

در قانون مالیات بر ارزش افزوده سخنی از مرور زمان مالیاتی به میان نیامده است. از این رو حجم عظیمی از اظهارنامه‌های مؤدیان در سالیان گذشته مورد رسیدگی قرار نگرفته است که این امر اعتراض

برخی از مؤدیان را به دنبال داشته است. بررسی‌های میدانی نشان می‌دهد که بسیار کمتر از نیمی از اظهارنامه‌های مالیاتی مؤدیان نظام مالیات بر ارزش‌افزوده رسیدگی و برگه قطعی صادر شده است. عدم قطعی شدن اظهارنامه‌ها به‌منزله باز بودن پرونده مؤدیان نزد سازمان امور مالیاتی، لزوم نگهداری اسناد، دفاتر و مدارک توسط مؤدیان، امکان مطالبه مالیات جدید و در نتیجه رد اظهارنامه مالیاتی مؤدیان پس از گذشت چند سال و اخذ جریمه‌های مالیاتی است. به بیان دیگر این امر می‌تواند فعالان اقتصادی را در بلاتکلیفی قرار داده و موجبات تضعیف فضای کسب‌وکار را فراهم سازد.

۷. استرداد مالیات خرید ماشین‌آلات خطوط تولید کالاهای معاف از مالیات بر

ارزش‌افزوده: نظام مالیات بر ارزش‌افزوده در ایران همانند اکثر کشورهای مجری از نوع مالیات بر ارزش‌افزوده مصرفی است و به دلیل وجود مفهوم «اعتبار مالیاتی» بار مالیاتی آن به مصرف‌کننده نهایی منتقل می‌شود. به‌طور کلی مبتنی بر مبانی نظری، این نوع از مالیات نباید سرمایه‌گذاری و تولید را مورد اصابت قرار دهد. براساس تبصره «۲» ماده (۱۷) قانون آزمایشی مالیات بر ارزش‌افزوده اگر فعالان اقتصادی به فروش کالاها و یا خدمات معاف از مالیات اشتغال داشته باشند امکان استرداد و یا تهاتر مالیات‌هایی که آنها برای خرید نهاده‌های تولید و تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی پرداخت کرده‌اند، وجود ندارد که عدم استرداد مالیات خرید ماشین‌آلات خطوط تولید، سرمایه‌گذاری و تأمین نقدینگی مورد نیاز تولیدکنندگان را با مشکلات جدی مواجه می‌سازد و با هدف مالیات بر ارزش‌افزوده از نوع مصرفی مبنی بر عدم مشمول بودن سرمایه‌گذاری در تضاد است که این امر در مصوبات کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی مرفوع شده است.

۸. فشار بر تولیدکنندگان به واسطه عدم اعطای نرخ صفر به عرضه داخلی ماشین‌آلات و

تجهیزات سرمایه‌ای، معدنی و کشاورزی و خطوط تولید صنعتی کالاها و خدمات: تولیدکنندگانی که به فروش کالا و خدمات مشمول مالیات مبادرت می‌ورزند، می‌توانند مالیاتی که بابت خرید نهاده‌ها، مصارف شغلی و خرید تجهیزات و ماشین‌آلات خطوط تولید پرداخت کرده‌اند را حسب مورد از مالیات متعلقه آنها در دوره بعدی کسر، تهاتر و یا استرداد نمایند. از این‌رو در صورت اجرای مناسب نظام مالیات بر ارزش‌افزوده بار مالیاتی آن به تولیدکننده منتقل نخواهد شد. نکته قابل توجه در خصوص کسر و یا استرداد مالیات پرداختی بابت خرید تجهیزات و ماشین‌آلات خطوط تولید از مالیات دریافتی بابت فروش محصول حاصل از آن است که به دلیل وجود مدت زمان زیاد برای راه‌اندازی و بهره‌برداری از خطوط تولید و در نتیجه وجود فاصله زمانی تا تولید محصول و فروش آن، امکان کسر، تهاتر و یا استرداد مالیات پرداختی توسط تولیدکنندگان تا تولید محصول به تعویق افتاده و به دوره‌های مالیاتی بعد منتقل می‌شود که این امر منجر به اعتراض شدید فعالان اقتصادی به جهت کاهش سرمایه در گردش آنها شده است. با توجه به توضیحات فوق ضروری است در اصلاح قانون مالیات بر ارزش‌افزوده عرضه داخلی ماشین‌آلات و تجهیزات

سرمایه‌ای، معدنی و کشاورزی و خطوط تولید صنعتی مشمول نرخ صفر مالیاتی شود و همچنین به دلیل حمایت همه‌جانبه از تولید و سرمایه‌گذاری باید واردات موارد مذکور مشمول معافیت گردد.

۹. لزوم سامان‌دهی وضع عوارض توسط شوراهای اسلامی شهر و روستا: براساس ماده (۵۰)

قانون مالیات بر ارزش‌افزوده مصوب ۱۳۸۷ وضع هرگونه عوارض توسط شوراهای اسلامی شهر و روستا بر کالاها و یا خدماتی که تکلیف مالیات و عوارض آنها در قانون مالیات بر ارزش‌افزوده تعیین شده است، ممنوع می‌باشد، لکن در تبصره این ماده به شوراهای مذکور اجازه داده است که نسبت به وضع عوارض محلی جدید اقدام نمایند که به نوعی با صدر ماده در تناقض است. طی سال‌های اخیر شوراهای اسلامی شهر و روستا با استفاده از اختیارات موجود در این تبصره، عوارض متنوع و مختلفی بر فعالان اقتصادی و تولیدکنندگان وضع کرده‌اند که بخش قابل توجهی از آنها نیز با شکایت مؤدیان پس از گذشت مدت زمان نسبتاً طولانی در دیوان عدالت اداری ابطال شده‌اند. تشتت وضع عوارض توسط مراجع مختلف موجبات نارضایتی فعالان اقتصادی را فراهم آورده است که ضروری است نسبت به اصلاح و سامان‌دهی وضعیت موجود در جهت ثبات فضای اقتصادی اقدام نمود.

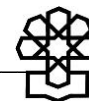
۵-۱. کاهش جذابیت و انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های رقیب تولید

مطالعات حوزه اقتصادی مرکز پژوهش‌ها نشان می‌دهند برای رونق تولید، چاره‌ای نیست جز توقف سودآوری فعالیت‌های نامولد (نظیر کسب سود از خریدوفروش مکرر مسکن، خودرو، سکه، طلا، ارز و...) چراکه با وجود سود بالای این نوع سوداگری‌های نامولد، سرمایه‌گذاری تولیدی و اشتغالزای، طبعاً اقتصادی نخواهد بود.

فعالیت‌های نامولد مبتنی بر عایدی سرمایه به دلیل افزایش قیمت خود سرمایه و نه کاری که انجام می‌دهند، شکل می‌گیرند. این فعالیت‌ها ضربه‌ای جدی به واحدهای تولیدی در کشور وارد می‌کنند زیرا سود حاصل از تولید در بسیاری از موارد کمتر از سود ناشی از سرمایه‌گذاری در این نوع فعالیت‌های نامولد است. این فعالیت‌های مخرب عمده‌تاً در بستر زمان شکل می‌گیرند و بدون انجام فعالیتی مؤثر که ارزش‌افزوده واقعی ناشی از تولید کالا یا خدمات ایجاد کند، بر ارزش سرمایه ساکن می‌افزایند. عایدی سرمایه ناشی از افزایش قیمت، به واسطه نگهداری کالاهای بادوام که بالاتر از متوسط تورم کشور رشد قیمتی دارند، ایجاد می‌شود و از مهم‌ترین مصادیق آن می‌توان به مواردی چون نگهداری ارز، فلزات گرانبها و ملک اشاره کرد که هریک از مصادیق ذکر شده در ادامه مورد بررسی قرار گرفته است.

بر این اساس، برای رونق تولید، ضروری است قوانین لازم برای شناسایی و اخذ مالیات بر فعالیت‌های

نامولد به سرعت تصویب شوند. شامل:

۱-۵-۱. وضع مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) و اجرای فوری آن

پایه‌های مالیاتی با اهداف مختلفی مانند افزایش منابع عمومی، کاهش فاصله طبقاتی و تنظیم فعالیت بخش‌های مختلف اقتصادی به کار گرفته می‌شود. مالیات بر عایدی سرمایه نیز یکی از پایه‌های مالیاتی است که علی‌رغم افزایش منابع عمومی، بیشتر با هدف تضعیف فعالیت‌های غیرمولد و کاهش انگیزه‌های سوداگرانه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در این مالیات بخشی از سود حاصل از سفته‌بازی یا سرمایه‌گذاری در فعالیت‌هایی که منجر به افزایش تولید نمی‌شوند (غیرمولد)، مالیات اخذ می‌شود. این سود ناشی از تفاوت قیمت فروش یک دارایی نسبت به قیمت خرید آن می‌باشد. این عایدی معمولاً زمانی محاسبه می‌شود که دارایی به فروش می‌رسد و شامل تفاوت بین مبنای قیمت خرید و قیمت فروش است.^۱ از این منظر می‌توان مالیات بر عایدی سرمایه را نوعی مالیات بر درآمد دانست. به‌عنوان مثال می‌توان گفت که اگر فردی ملکی را با هدف تقاضای سرمایه‌ای (مآزاد بر نیاز مصرفی)^۲ در سال جاری به قیمت ۱۰۰ میلیون تومان خریداری کند و در سال بعد به قیمت ۱۲۰ میلیون تومان بفروشد، ۲۰ میلیون تومان افزایش ارزش دارایی، مشمول پرداخت مالیات خواهد بود. از منظر حوزه شمول، مالیات بر عایدی سرمایه شامل موارد مختلفی است که تصمیم‌گیری در مورد آن عمدتاً متأثر از سه محور زیر است:

۱. کاهش سودآوری فعالیت‌های غیرمولد رقیب تولید،
 ۲. حفاظت از سبد کالاهای مصرفی بادوام مردم در برابر تقاضاهای سوداگرانه،
 ۳. افزایش عدالت و گسترش پوشش مالیاتی.
- با توجه به این موضوع معمولاً سود حاصل از سفته‌بازی در بازارهایی مانند املاک، خودرو، طلا و... به‌عنوان حوزه شمول مالیات بر عایدی سرمایه در نظر گرفته می‌شود. بنابراین استفاده از مالیات بر عایدی سرمایه به‌عنوان ابزاری مناسب برای کنترل مسیر نقدینگی و جلوگیری از ورود سفته‌بازانه آن به بازار دارایی‌ها محسوب می‌شود. البته سازوکار و نرخ این نوع از مالیات باید به‌گونه‌ای تنظیم شود تا هزینه - فرصت ورود و خروج جریان نقدینگی به بازار دارایی مربوطه را متأثر و انگیزه‌های سوداگرانه ورود به آن را اصلاح نماید.
- با توجه به موارد فوق وضع مالیات بر عایدی سرمایه به‌واسطه جلوگیری از سوداگری می‌تواند در تحقق اهداف ذیل مؤثر باشد:

- هدایت سرمایه به سمت فعالیت‌های مولد و افزایش رشد اقتصادی،
- ایجاد یک اهرم سیاستی برای سیاستگذار،
- کاهش نوسانات قیمتی،

۱. Capital Gains Taxes: An Overview 2018, Jane G. Gravelle

۲. این مسئله معمولاً در طراحی معافیت‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد.

- کاهش تقاضای کالاها با بودام مصرفی،
- کاهش شکاف درآمدی و نابرابری.

۲-۵-۱. وضع مالیات بر سود سپرده‌های بانکی بیشتر از یک حد معین

هزینه فرصت تولید یکی از عوامل مهم رونق تولید است. هر چقدر هزینه فرصت بالا باشد (یعنی پولی که در تولید سرمایه‌گذاری می‌شود اگر در جای دیگری سرمایه‌گذاری بشود سود بیشتری خواهد داشت)، اقدامات در جهت رونق‌بخشی به تولید اثر چندانی نخواهد داشت. عمده فعالان اقتصادی اذعان دارند که در شرایطی که بانک‌ها سود بالای بدون ریسک به سپرده‌گذاران می‌دهند، تولید باین‌همه مشقت و ریسک و مالیات و بیمه و... چه توجیهی دارد؟!

یکی از اقسام مالیات در دنیا اخذ مالیات از سود سپرده‌های بانکی است که کشورهای زیادی مبادرت به دریافت آن می‌کنند. این در حالی است که در ایران براساس ماده (۱۴۵) قانون مالیات‌های مستقیم سود سپرده‌های بانکی از پرداخت مالیات معاف است. معافیت مالیاتی سپرده‌گذاری در شرایطی برقرار است که بخش واقعی اقتصاد ملزم به پرداخت مالیات است که نتیجه آن جذابیت بیشتر سپرده‌گذاری در مقایسه با سرمایه‌گذاری در بخش تولید و خدمات شده است.

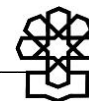
براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس^۱، در بین کشورهای عضو گروه ۲۰ صرفاً در عربستان سعودی سود حاصل از سپرده‌ها معاف از مالیات است و در سایر کشورها به نحوی مشمول مالیات است. همچنین براساس بررسی انجام شده در وزارت امور اقتصادی و دارایی^۲ از ۸۴ کشور مورد بررسی، تنها در سه کشور سود سپرده اشخاص حقوقی و در ۱۴ کشور سود سپرده اشخاص حقیقی از پرداخت مالیات معاف است. در این پیشنهاد، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مکلفند در زمان پرداخت سود و جوایز، معادل ۲۵ درصد از سود و جوایز پرداختی به اشخاص حقوقی را کسر و حداکثر تا ۱۵ روز به ترتیبی که سازمان امور مالیاتی اعلام می‌کند، واریز نمایند.

منابع حاصل از این محل می‌تواند صرف پرداخت بدهی‌های دولت به بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی و یا افزایش سرمایه دولت در بانک‌های دولتی، می‌شود.

۳-۵-۱. کاهش مالیات بر سود تولیدکنندگان

مطالعه نظام مالیاتی سایر کشورها نشان می‌دهد غالب کشورها با هدف افزایش رشد اقتصادی و رونق تولید، اقدام به کاهش نرخ مالیات بر شرکت‌ها (مالیات اشخاص حقوقی) طی زمان و حتی در سال‌های اخیر کرده‌اند. در نتیجه سهم این نوع مالیات از کل درآمدهای مالیاتی کاهش یافته است که این کاهش با افزایش سهم مالیات بر مصرف یا مالیات بر مجموع درآمد یا به‌طور کلی ایجاد پایه‌های جدید مالیاتی

۱. واکاوی ابعاد اقتصادی اخذ مالیات از سود سپرده‌های بانکی، شماره مسلسل ۱۵۶۱۹، آذر ۱۳۹۶.
 ۲. امکان‌سنجی وضع مالیات بر سود سپرده‌های بانکی، معاونت امور اقتصادی، آبان ۱۳۹۶.

جبران شده است. به طور مثال میانگین نرخ این مالیات در کل جهان در سال ۱۹۸۰ حدود ۴۰ درصد بوده است، اما در سال ۲۰۱۷، به حدود ۲۰ درصد کاهش یافته است و تنها حدود ۱۵ درصد از کل درآمدهای مالیاتی از این نوع مالیات حاصل می‌شود.^۱

همچنین مبانی نظری ادبیات اقتصادی نیز نشان می‌دهد مالیات بر شرکت‌ها از لحاظ تولید و رشد اقتصادی هزینه نسبتاً بالایی دارد و منجر به کاهش سرمایه‌گذاری، اشتغال و رشد اقتصادی می‌شود و در نتیجه در دوره‌هایی که اقتصاد دچار رکود شده است، ابزار مناسبی برای درآمدزایی دولت به حساب نمی‌آید.

این درحالی است که در کشورمان طبق ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم، نرخ این مالیات ۲۵ درصد و سهم آن از کل درآمدهای مالیاتی دولت در سال‌های اخیر حدود ۳۰ درصد بوده است. این مسئله نشان می‌دهد نظام مالیاتی ایران بیش از حد بهینه به درآمدهای ناشی از مالیات‌ستانی بر سود شرکت‌ها وابسته است و در نتیجه علی‌رغم کسب درآمد مالیاتی اندک (۶/۶ درصد از تولید ناخالص داخلی)، فشار مالیات بر آحاد اقتصادی ملموس است و ترکیب ابزارهای مالیاتی نیز از ترکیب بهینه فاصله زیادی دارد که یکی از علت‌های آن این است که مالیات بر شرکت‌ها نقشی بسیار پررنگ‌تر از آنچه باید داشته باشد را در ایران ایفا می‌کند.

از آنجاکه در ایران تنوع پایه‌های مالیاتی بسیار پایین است، ایجاد پایه‌های جدید مالیاتی و در نتیجه افزایش درآمدهای مالیاتی می‌تواند به کاهش نرخ مالیات بر عملکرد تولیدکنندگان کمک شایانی کند. مالیات بر مجموع درآمد خانوار،^۲ مالیات بر عایدی سرمایه، مالیات بر سود سپرده بانکی، مالیات بر دارایی املاک و... از جمله این پایه‌های مالیاتی محسوب می‌شود.

به‌عنوان مثال مالیات بر مجموع درآمد خانوار می‌تواند در کاهش فشار مالیاتی بر تولیدکنندگان بسیار مؤثر باشد. سیستم مالیات بر مجموع درآمد حفره‌های انواع دیگر مالیات‌ها را پر می‌کند. به‌عبارت دیگر، فرارهای مالیاتی در انواع مالیات‌ها باعث فربه‌تر شدن مجموع درآمد فرد یا خانوار خواهد شد و دولت می‌تواند با مالیات بر مجموع درآمد عملاً آنها را جبران نماید و متعاقباً، درآمدهای مالیاتی دولت را افزایش دهد. این ویژگی باعث می‌شود که دستگاه مالیات‌ستان بتواند فارغ از دغدغه کاهش میزان درآمدهای مالیاتی، در خصوص مالیات عملکرد، سهل‌گیرانه‌تر با بخش تولید رفتار نماید و همچنین سیاستگذار می‌تواند نرخ این نوع مالیات را نیز کاهش دهد.

تجارب دیگر کشورها نیز حاکی از همین مسئله است؛ همان‌گونه که در جدول ۱ قابل مشاهده است، سهم مالیات بر سود شرکت‌ها در اکثر کشورها بسیار پایین‌تر از ایران است و برعکس سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی در کشورهای دیگر از ایران بالاتر است. این موضوع خود مؤید این مسئله است که نبود چنین مالیاتی در کشور به ضرر تولیدکننده‌ها تمام شده است.

1. Daniel Bunn (2018), Corporate Income Tax Rates around the World, Tax Foundation

2. Personal Income Tax

جدول ۱. سهم انواع مالیات در کشورهای مختلف

عنوان	آمریکا	انگلستان	آلمان	سوئد	نروژ	دانمارک	ایران
درآمد مالیات/تولید ناخالص داخلی	۲۴/۸	۳۵	۳۶/۳	۴۵/۸	۴۲/۸	۴۸/۲	۱۰/۵
سهم مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی	۴۹/۵	۳۴	۴۱/۶	۳۶/۱	۳۰/۲	۵۱/۷	۱۴
سهم مالیات بر سود شرکت‌ها	۱۱/۱	۱۰	۷/۶	۷/۹	۳۲/۲	۵/۷	۳۷
سهم مالیات بر مصرف	۲۳/۱	۴۰/۵	۴۶	۲۸/۸	۲۶/۴	۳۱/۶	۴۲/۳
بالاترین نرخ مالیات درآمد	۴۳/۳	۶۲/۷	۵۹/۳	۷۳/۶	۶۰/۸	۶۹/۸	۳۵

مأخذ: مسعود نیلی، کتاب اقتصاد ایران، «چگونگی گذر از ابرچالش‌ها»، ۱۳۹۶.

شایان ذکر است که با وجود اینکه کاهش نرخ مالیاتی تولیدکنندگان، بار مالی برای دولت در پی خواهد داشت، اما اگر از میزان فرار مالیاتی به واسطه استقرار طرح جامع مالیاتی و معافیت‌های گسترده مالیاتی کاسته شود، انتظار می‌رود که بخشی از کاهش درآمد از این طریق جبران شود.

۶-۱. اجرای احکام قانونی بهبود مستمر محیط کسب و کار

وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است تا نسبت به عملیاتی شدن احکام اولویت‌دار ذیل («قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار») اقدامات لازم را به عمل آورد:

ماده (۳) - مشورت با تشکل‌های اقتصادی قبل از تصمیم‌گیری دستگاه‌های اجرایی.

ماده (۶) - ارائه اطلاعات مورد نیاز فعالان اقتصادی توسط مرکز آمار ایران.

مواد (۷) و (۸) - ساماندهی پنجره واحد تجاری و الکترونیک کردن کامل فرایند تجارت خارجی.

مواد (۹) و (۱۰) - تحول مأموریت دستگاه دیپلماسی کشور به نحوی که نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج در خدمت کارآفرینان و صادرکنندگان قرار گیرند و دفتر پیگیری امور صادرکنندگان ایرانی شوند.

مواد (۱۴) و (۱۵) - تشکیل ستادهای حمایت از تولید در همه دستگاه‌های اجرایی در سطوح ملی و استانی

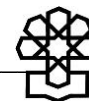
با مأموریت دریافت مطالبات فعالان اقتصادی و پیگیری و رفع آنها و پاسخگویی سریع و مؤثر به ذی‌نفعان.

ماده (۱۶) - قرار دادن محل عرضه و بازارچه‌های جدید برای عرضه محصول به تولیدکنندگان

کوچک و فروشندگان کم‌سرمایه (دستفروش‌ها) برای عرضه کالاهای ایرانی. تشکیل بازارچه‌های دائمی، شفاف اجاره‌ای، برای واحدهای تولیدی کوچک و دستفروش‌ها.

ماده (۲۵) - محدودیت شرکت‌های برق، آب و گاز از قطع برق، آب و گاز واحدهای تولیدی و قطع آب و

برق و گاز به شرط عقد قرارداد مکمل با واحدهای تولیدی و قید وجه‌التزام قطع خدمات آب و برق و گاز در آن.

۲. حوزه پولی، بانکی و ارزی

۲-۱. اصلاح فرایند پیمان‌سپاری ارزی واحدهای تولیدی و صادراتی

علی‌رغم صادرات غیرنفتی بالغ بر ۴۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۷، تا تاریخ ۱۳۹۸/۴/۱۰ تنها حدود ۴۰ درصد از ارز حاصل از صادرات یعنی حدود ۱۹ میلیارد دلار در سامانه نیما عرضه شده است و به فروش رفته است و لذا حدود ۶۰ درصد از ارز حاصل از صادرات بالغ بر ۲۵ میلیارد دلار در سال گذشته به چرخه اقتصادی کشور بازگشت نکرده است، به این معنی که صرف مصارف مجاز تعیین شده توسط بانک مرکزی نشده است و احتمالاً ارز مورد نیاز فعالیت‌هایی مانند قاچاق و خروج سرمایه را تأمین کرده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۷ در مجموع با صادرات ۴۴ میلیارد دلاری کالاهای غیرنفتی و واردات ۴۲ میلیارد دلاری عملاً ۲ میلیارد دلار مازاد در این حساب وجود دارد و در صورت اجرای دقیق پیمان‌سپاری منابع حاصل از صادرات غیرنفتی کفاف نیاز کالاهای وارداتی کشور را می‌کند. بانک مرکزی پیمان‌سپاری ارزی را به‌عنوان یکی از سیاست‌های ارزی خود تعریف کرده است اما انتقاداتی به نحوه اجرای این سیاست وارد است که ازجمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- الزام به فروش ارز حاصل از صادرات به قیمت پایین‌تر،
 - محدود کردن اختیار صادرکننده عمده در انتخاب مصارف ارزی مجاز،
 - بوروکراسی زیاد و کند بودن فرایندهای اداری،
 - بالاتر بودن ارزش گمرکی ثبت شده از ارزش واقعی در برخی کالاها،
 - تغییر پی در پی مقررات و عطف به‌ماسبق شدن تکالیف جدید ناظر بر پیمان‌سپاری ارزی.
- به‌منظور افزایش اثربخشی این سیاست، لازم است برخی اصلاحات در خصوص ضوابط و فرایندهای

پیمان‌سپاری ارزی صورت گیرد که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

الف) اصلاح روش‌های پیمان‌سپاری ارزی

الزام کلیه صادرکنندگان به بازگشت ۹۵ درصد از ارز حاصل از صادرات خود باید به یکی از صور ذیل (به اختیار صادرکننده) صورت گیرد:

- واردات در مقابل صادرات پس از ثبت سفارش واردات کالا و تأیید آن توسط مراجع ذی‌صلاح،
- واگذاری پروانه صادراتی خود به سایر واردکنندگان دارای ثبت سفارش تأیید شده توسط مراجع ذی‌صلاح از طریق سامانه نیما یا خارج از آن به قیمت توافقی و ثبت در سامانه جامع تجارت یا سامانه نیما،
- پرداخت بدهی ارزی خود پس از تأیید بانک مرکزی،
- فروش ارز به بانک‌ها و صرافی‌های مجاز به‌صورت اسکناس یا حواله از طریق سامانه نیما یا خارج از آن به قیمت توافقی با ثبت در سامانه نظارت ارز (سنا)،

• سپرده‌گذاری ارزی نزد بانک‌های کشور برای مصارف فوق‌الذکر در آینده.

موارد فوق‌الذکر منوط به حذف قیمت‌گذاری دستوری بر ارز حاصل از صادرات برخی محصولات توسط دولت و بانک مرکزی و صرفاً مدیریت نرخ توسط عرضه منابع توسط بانک مرکزی در این بازار و کاهش تدریجی فاصله نرخ سامانه نیما و نرخ بازار آزاد همزمان با مدیریت نرخ بازار آزاد است. در غیر این صورت با توجه به فشار هزینه‌ای و بعضاً قیمت‌گذاری دستوری توسط دولت بر کالاها و خدمات تولیدی، موجب ضرر و زیان صادرکننده خواهد شد. مضافاً اینکه مقررات مربوط به پیمان‌سپاری ارزی نباید مکرراً توسط دولت تغییر یابد چراکه موجب تشدید سردرگمی و بی‌ثباتی در بازار می‌شود.

به‌طور کلی لازم است مجموعه فرایندها و مقررات به‌گونه‌ای مدیریت شود که انگیزه منافع صادرکنندگان حاصل از فروش شفاف ارز حاصل از صادرات در بسترهای ایجاد شده توسط بانک مرکزی اعم از معافیت مالیاتی صادرات و جایزه صادراتی و... بیشتر از مابه‌التفاوت قیمت سامانه نیما و بازار غیررسمی (بازار مصارف غیرمجاز) باشد، برای مثال وضع عوارض یا مالیات بر صادرات (به‌ویژه صادرات مواد فراوری نشده) و تخفیف یا معافیت در صورت بازگرداندن ارز حاصل از صادرات.

اصلاح قیمت‌های پایه صادراتی در گمرک، تسهیل در فرایندهای مرتبط با پیمان‌سپاری ارزی و فروش ارز حاصل از صادرات و کاهش زمان فرایند به سه روز کاری، شفاف شدن مقررات در ارتباط با مصارف ارزی مجاز و ورود همه مصارف ارزی مجاز به سامانه نیما از الزامات بهبود فرایندهای پیمان‌سپاری ارزی و جلب اعتماد صادرکنندگان به این فرایند است.

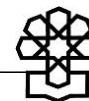
ب) تقویت ضمانت‌های اجرایی

به‌منظور تقویت ضمانت‌های اجرایی پیمان‌سپاری ارزی (مشروط به اعمال اصلاحات لازم در ضوابط و فرایندهای پیمان‌سپاری) پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- اعلام لیست صادرکنندگانی که در مهلت زمانی مقرر اقدام به بازگشت ارز حاصل از صادرات (به یکی از صور فوق‌الذکر) نکرده‌اند توسط بانک مرکزی (براساس بند «خ» ماده (۲) و ماده (۳۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز) به دستگاه‌های مرتبط،

- تقویت ضمانت اجرا برای بازگشت ارز حاصل از صادرات با در نظر گرفتن فهرستی از مجازات‌ها و محدودیت‌ها برای افراد متخلف مانند:

- ممنوعیت تخصیص و تأمین ارز و یا خرید ارز در سامانه نیما،
- بلوکه شدن حساب‌های ریالی و ارزی و ممنوعیت دریافت تسهیلات ارزی و ریالی جدید،
- ممنوعیت ثبت سفارش برای واردات کالا، تعلیق، ابطال یا عدم تمدید کارت بازرگانی، بهره‌مندی از جوایز و مشوق‌های صادراتی از طریق وزارت صنعت، معدن و تجارت،
- ممنوعیت ترخیص کالای صادراتی و وارداتی در گمرک،

- ممنوعیت خروج از کشور توسط نیروی انتظامی،
- عدم بهره‌مندی از معافیات‌های مالیاتی صادرکنندگان توسط سازمان امور مالیاتی.

ج) فرایندهای نظارت، کنترل و گزارش‌دهی

- تهیه گزارش دوره‌ای بازگشت ارز حاصل از صادرات و رفع تعهد ارزی از صور پنج‌گانه فوق برای هر یک از صادرکنندگان توسط بانک مرکزی،
- تعیین شعب بانک‌های ایرانی مستقر در عراق و افغانستان و یا صرافی‌های معتمد بانک مرکزی به عنوان نماینده بانک مرکزی در این کشورها که ارز خارجی (اعم از دلار، دینار عراق و افغانی افغانستان) را از تاجر عراقی دریافت و در داخل کشور به صادرکننده ایرانی ریال (به قیمت این ارزها در کشور همسایه نه نرخ دستوری نیما) تحویل دهد،
- نظارت بر کلیه تراکنش‌های ریالی به‌ویژه صادرکنندگان با هدف کشف جریانات سوء ارزی (مصارف غیرمجاز ارزی) و تخلف از مقررات،
- تأمین منابع ارزی مورد نیاز برای مصارف ارزی مجاز در کشورهای همسایه مانند مخارج گردشگران و زائران ایرانی در عراق و افغانستان، انتقال درآمد افغانستانی‌های دارای مجوز اقامت در ایران به افغانستان، فروش دارایی توسط اتباع خارجی در ایران، سرمایه‌گذاری شرکت‌های ایرانی در کشورهای همسایه و... براساس ضوابط مشخص،
- ساماندهی فرایند صدور کارت‌های بازرگانی و ضرورت احراز هویت و صلاحیت بازرگانان و نیز رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی براساس اعتبارسنجی وزارت صنعت، معدن و تجارت و محدود کردن میزان و حوزه فعالیت بازرگان براساس نتایج اعتبارسنجی.

۱-۲. توسعه پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه با کشورهای طرف تجاری

انتقال وجوه بین‌المللی یکی از چالش‌های تأمین مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای وارداتی است. یکی از راهکارهایی که می‌توان در این زمینه مطرح کرد، توسعه پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه با کشورهای است که مبادی وارداتی و صادراتی مشترک با کشور ما دارند به‌عنوان مثال واردکننده ایرانی پول واردات خود با ارز (یوان، دلار و ریال) به بانک ملت می‌پردازد و بانک ملت به کنلن بانک چین بدهکار می‌شود از سوی دیگر شرکت پتروشیمی چینی پول واردات خود از ایران را به کنلن بانک چین می‌پردازد و در هر دوره دو بانک ملت و کنلن با یکدیگر به‌صورت خالص تسویه می‌کنند، همین سازوکار می‌تواند توسط بانک مرکزی دو کشور صورت گیرد و از این طریق به میزان حداقل صادرات و واردات با هر کشور بدون نیاز به انتقال وجوه بین‌المللی و صرفاً از طریق عملیات حسابداری، تجارت انجام شود. نکته شایان تذکر اینجاست که لازمه شکل‌گیری پیمان پولی چندجانبه، استفاده از پول‌های محلی نیست بلکه واحد حسابداری می‌تواند یکی از ارزهای جهانروا مثل دلار یا یورو باشد یعنی واردکننده ایرانی ارزش ریالی واردات را به بانک ملت

بپردازد و بانک ملت معادل دلاری به کنلن بانک بدهکار شود و همین پدیده برای واردکننده چینی اتفاق می‌افتد و کنلن بانک معادل دلاری به بانک ملت بدهکار می‌شود. استفاده از این شیوه در صورتی که از پیام‌رسان سوئیفت استفاده نشود، راه‌رصد آمریکا بر تراکنش‌ها را می‌بندد و تجارت دو کشور را تحریم‌ناپذیر می‌کند. استفاده از این شیوه در تعامل با کشورهای چین، امارات، ترکیه، کره جنوبی، هند، ژاپن و ایتالیا می‌تواند دست‌کم نیمی از کل تجارت خارجی کشور را نسبت به تحریم‌ها مصون کند. البته از آنجایی که روابط سیاسی مناسب لازمه این نوع همکاری است به‌نظر می‌رسد اولویت با چین، ترکیه و هند است.

تاکنون بین بانک‌های مرکزی ایران با پاکستان و ترکیه قرارداد پیمان پولی دوجانبه امضا شده است. قرارداد ترکیه وارد فاز عملیاتی شده و بانک ملی تاکنون چند اعتبار اسنادی را برپایه آن گشایش کرده است ولی مدت‌هاست این مسیر متوقف شده است. متأسفانه، پیام‌رسان این قرارداد سوئیفت است و اطلاعات آن در اختیار وزارت خزانه‌داری قرار می‌گیرد. قرارداد با پاکستان نیز وارد مرحله عملیاتی نشده است.

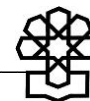
شایان ذکر است بانک مرکزی چین تاکنون ۴۱ قرارداد شبیه پیمان‌های پولی دوجانبه (Bilateral Currency Swap Agreement) امضا کرده است که در لیست پیمان‌های چین از کشورهای توسعه‌یافته مانند سوئیس، کانادا و بریتانیا تا کشورهای کمتر توسعه‌یافته و با تورم بالا مانند بلاروس، آرژانتین و نیجریه وجود دارند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های عملیاتی شدن این نوع پیمان‌ها این است که صادرکنندگان در هر کشور ترجیح خواهند داد با ارزهای جهان‌روا معامله کنند تا با ارزهای ملی، لذا موفقیت اجرای این ایده نیازمند طراحی سازوکارهای انگیزشی مناسب برای حضور فعال بازیگران حوزه تجارت است. در این حوزه تجربه کشورهای پیشرو مانند چین قابل استفاده است.

۲-۲. تأمین مالی بنگاه‌ها از کانال شبکه بانکی

رکود تورمی با مختصات شوک هزینه نیاز تأمین مالی بنگاه‌ها را افزایش خواهد داد و از سویی بانک‌های خصوصی به‌واسطه افزایش احتمال نکول تسهیلات بیش‌ازپیش از اعطای تسهیلات خودداری می‌کنند. بنابراین در چنین شرایطی باید علاوه‌بر ایجاد سازوکارهای انگیزشی برای بانک‌های خصوصی به افزایش انگیزه و توان تسهیلات‌دهی بانک‌های دولتی اندیشید تا با بهبود وضعیت تأمین مالی، هزینه‌های ناشی از رکود کاهش یابد. در این بخش ابتدا به پیشنهادهای ناظر به افزایش توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها و سپس چند پیشنهاد برای بهبود دسترسی به اعتبار بنگاه‌های تولیدی از کانال شبکه بانکی اشاره شده است.

۲-۲-۱. افزایش توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها

توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها به نرخ سود ذخایر یا پایه پولی و همچنین نسبت کفایت سرمایه و برخی شاخص‌های احتیاطی آنها وابسته است. در این بخش دو پیشنهاد در راستای افزایش توان اعطای تسهیلات بانک‌ها مطرح می‌شود: تسریع در فروش اموال مازاد بانک‌ها که موجب افزایش ذخایر در دسترس بانک‌ها می‌شود و افزایش سرمایه بانک‌های دولتی با بهبود کفایت سرمایه آنها که برای اعطای

تسهیلات بیشتر و تأمین مالی تولید زمینه‌سازی می‌کند.

۱-۲-۲. تسریع در فروش اموال مازاد بانک‌ها

واگذاری اموال مازاد بانک‌ها براساس حکم ماده (۱۶) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر (مصوب ۱۳۹۴) به‌عنوان یک تکلیف قانونی مطرح شد و بانک‌ها مکلف شدند طی سه سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون اموال مازاد خود اعم از منقول و غیرمنقول را واگذار کنند. واگذاری اموال مازاد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ترکیب دارایی‌ها و ترازنامه بانک‌ها را بهبود خواهد بخشید و با تبدیل اموال غیرنقد به ذخایر، توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها را افزایش خواهد داد. با افزایش شاخص قیمت زمین و مسکن انگیزه بانک‌ها نیز برای عرضه این اموال افزایش یافته است، به همین دلیل پیشنهاد می‌شود با تسریع واگذاری اموال مازاد و برطرف ساختن موانع آن ازسوی وزارت اقتصاد، ضمن انجام تکلیف قانونی مذکور و علاوه بر اصلاح ترازنامه بانک‌ها توان شبکه بانکی برای اعطای تسهیلات بهبود یابد.

برای تحقق این هدف، باید اطلاعات و مستندات مربوط به اقدامات هریک از بانک‌ها برای فروش اموال مازاد به بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی (درخصوص بانک‌های دولتی) ارائه شود. استفاده از ابزارهای تنبیهی و مالیاتی مقرر در ماده (۱۷) قانون رفع موانع تولید برای ضمانت اجرایی این حکم ضروری است.

مضافاً آنکه الزام بانک‌ها به عرضه املاک و مستغلات در بازار، می‌تواند موجب کاهش قیمت مسکن نیز در بازار شود.

۲-۲-۱-۲. افزایش سرمایه بانک‌های دولتی

استفاده از ظرفیت‌های موجود در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و به‌طور مشخص، بند «و» تبصره «۵»، امکان افزایش سرمایه بانک‌های دولتی را از محل مانده بدهی آنها به بانک مرکزی فراهم کرده است. سازوکار این افزایش سرمایه در این بخش توضیح داده شده است که لازم است وزارت امور اقتصادی و دارایی از این ظرفیت قانونی استفاده کرده و با تسریع در تخصیص این افزایش سرمایه، مسیر بانک‌های دولتی را برای همراهی پولی فراهم کند.

در روش مورد بحث، ابتدا بدهی بانک‌های دولتی به بانک مرکزی به حساب بدهی دولت به بانک مرکزی منتقل می‌شود. سپس در ترازنامه بانک نیز بدهی به بانک مرکزی به دولت تبدیل و سپس از این محل افزایش سرمایه اتفاق می‌افتد. جمع مانده بدهی بانک‌های دولتی به بانک مرکزی در پایان اسفندماه ۱۳۹۷ به میزان ۵۱۷ هزار میلیارد ریال بوده است که از این مقدار حدوداً ۴۱۰ هزار میلیارد ریال آن بدهی بانک مسکن به بانک مرکزی بابت خطوط اعتباری مسکن مهر است. قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش سرمایه بانک مسکن به میزان ۵۰ هزار میلیارد ریال از محل بدهی این بانک به بانک مرکزی را فراهم کرده است. در صورت این افزایش سرمایه و پس از تنفیذ نسبت کفایت سرمایه بانک مسکن به ۱۷ درصد خواهد رسید که بسیار بیشتر از استاندارد ۸ درصد بانک مرکزی است و به همین

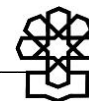
دلیل خواهد توانست تسهیلات بیشتری اعطا کند و در واقع دارایی‌های موزون به ریسک خود را افزایش دهد. بنابراین اختصاص این مبلغ به بانک مسکن خواهد توانست دست بانک مسکن را در اعطای تسهیلات مسکن بازتر کرده و از آنجایی که ضریب ریسک تسهیلات مسکن ۵۰ درصد است افزایش سرمایه بانک مسکن توانایی اهرم شدن بیشتری در مقایسه با سایر بانک‌ها دارد. برای افزایش توان اعطای تسهیلات بانک‌ها، این پیشنهاد برای سایر بانک‌های دولتی نیز قابل تعمیم است، یعنی تمامی مانده بدهی بانک‌های دولتی غیر از بانک مسکن، به بانک مرکزی بابت اصل، سود و وجه التزام خطوط اعتباری و اضافه برداشت‌ها در پایان سال ۱۳۹۷ و تا سقف ۱۰۰ هزار میلیارد ریال، خواهد توانست به‌عنوان یکی از منابع پیشنهاد افزایش سرمایه بانک‌های دولتی قرار گیرد.

ذکر یک نکته اساسی در اینجا ضروری است. در کنار رعایت نسبت کفایت سرمایه، عدم کفایت ذخایر (مانده حساب بانک نزد بانک مرکزی) دیگر مانع مهم در تسهیلات‌دهی بانک‌هاست. تصمیم به اعطای تسهیلات و ایجاد سپرده به دنبال آن، متضمن یک ریسک نقدینگی است، زیرا فرد متقاضی تسهیلات با احتمال بالایی این سپرده را یا برای پس‌انداز یا به‌منظور خرید کالاها و خدمات مورد نیاز خود به دیگر بانک‌ها منتقل خواهد کرد که در هر دو صورت بانک تسهیلات‌دهنده نیازمند ذخایری برای تسویه با بانک مقصد خواهد بود. حال اگر هزینه تأمین ذخایر از بازار بین بانکی بالا باشد، یا بانک ذخایر احتیاطی کافی در اختیار نداشته باشد، هزینه اعطای تسهیلات بالا رفته و تسهیلات کمتری اعطا می‌شود. بنابراین اتخاذ سیاست همراهی پولی از سوی بانک مرکزی در کنار اقدام افزایش سرمایه بانک‌ها خواهد توانست تأثیر این اقدام را برای ارتقای توان اعطای تسهیلات بانک‌ها افزایش دهد.

۲-۲-۲. راه‌اندازی حساب ویژه تولید برای سرمایه در گردش بنگاه‌ها

بانک مرکزی با توجه به شرایط اقتصاد در سال آینده، بر اولویت و ضرورت تأمین مالی سرمایه در گردش تأکید کرده است. البته باید توجه داشت، این اولویت‌گذاری در سنوات گذشته نیز وجود داشته اما اعطای تسهیلات سرمایه در گردش به‌صورت غیرهدفمند و بدون سیاست‌گذاری و طراحی مکانیزم، موجب شد تلاش‌های بانک مرکزی منجر به تخصیص بهینه نشود. یکی از ظرفیت‌های قانونی که می‌تواند در این شرایط مورد استفاده قرار گرفته و موضوع سیاست‌گذاری بانک مرکزی قرار گیرد، مفاد ماده (۲۱) قانون «رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ است. در مکانیزمی که این قانون پیش‌بینی کرده است:

- منابع سرمایه در گردش تنها صرف خرید مواد اولیه و پرداخت‌های قانونی گردیده و از انحراف آنها جلوگیری می‌شود.
- متناسب با فروش اظهار شده به سازمان امور مالیاتی و منتقل شده به حساب ویژه، تسهیلات سرمایه در گردش پرداخت می‌شود (بنگاه‌های شفاف و سالم تشویق می‌شوند).
- با توجه به تعریف سقف اعتباری برای هر بنگاه، تسهیلات به‌سرعت و بدون طی فرایندهای

زمان بر در اختیار بنگاه قرار می‌گیرد.

به منظور زمینه‌سازی برای اجرای این ماده، قانون، علاوه بر الزام بانک مرکزی به تدوین دستورالعمل اجرایی، در بند «ث»، بانک مرکزی را مکلف به اتخاذ تدابیر تشویقی و تنبیهی برای بانک‌ها در راستای اعطای تسهیلات سرمایه در گردش در این چارچوب کرد. متأسفانه دستورالعمل اجرایی تهیه شده توسط بانک مرکزی تدوین کرده که در یک هزار و دویست و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۸ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید، به شدت ضعیف بوده و اساساً هیچ مکانیزم انگیزشی برای ورود بانک‌ها و بنگاه‌ها به سازوکارهای این طرح تعبیه نکرد. با توجه به قدرت سیاستگذاری که این حساب ویژه به دولت و بانک مرکزی (تعیین سقف اعتباری، انتخاب صنایع و بنگاه‌های هدف و...) اعطا می‌کند، اصلاح دستورالعمل مذکور برای بهره‌مندی از این ظرفیت قانونی بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

اهم پیشنهادهای ناظر بر اصلاح دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید عبارت است از:

محور اول: طراحی نظام انگیزشی

ایجاد انگیزه برای بانک‌ها: اعطای پایه پولی (خط اعتباری) به صورت فعالانه و هدفمند به بانک‌های درگیر متناظر با میزان تسهیلات اعطایی حساب ویژه با هدف انگیزه‌دهی به بانک‌ها برای اعطای تسهیلات و کاهش نسبت سپرده قانونی منابع حساب ویژه بنگاه‌ها با هدف انگیزه‌دهی برای افتتاح حساب ویژه. ایجاد انگیزه برای بنگاه‌ها: شفافیت مخارج و درآمدها در چارچوب حساب ویژه یک انگیزه منفی قابل توجه برای بنگاه‌ها ایجاد می‌کند و برای ورود آنها به این سازوکار می‌بایست انگیزه کافی برای آنها ایجاد شود. از جمله:

- دریافت تسهیلات سریع و احتمالاً ارزان‌تر به واسطه کاهش نسبت سپرده قانونی،
- امکان تسویه حساب از محل حساب ویژه در صورت سررسید شدن بدهی واحد تولیدی از موجودی حساب ویژه یا سقف اعتباری واحد تولیدی (کاهش ریسک اعتباری بنگاه‌های زنجیره)،
- الزام واریز تمام پرداخت‌های دولتی (از محل خزانه) به حساب ویژه بنگاه‌های طرف حساب دولت،
- و...

محور دوم: طراحی سامانه جامع حساب ویژه سرمایه در گردش

در این سامانه، حساب ویژه یکتا به بنگاه‌های متقاضی تخصیص داده می‌شود و بنگاه برای دستور پرداخت می‌بایست شناسه اقتصادی واحد فروشنده مواد اولیه و نهاده‌ها را در سامانه ثبت کند. این سامانه زنجیره هر بنگاه را شفاف و مشخص می‌کند و احتمال انحراف منابع اختصاص یافته به سرمایه در گردش (پرداخت صوری به بنگاه دیگر برای کاهش موجودی و استفاده سقف اعتبار) را کاهش می‌دهد چراکه مبادلات حساب ویژه به سازمان امور مالیاتی گزارش شده و از محل آن مالیات‌ستانی خواهد شد. البته می‌توان از ظرفیت‌های سامانه جامع مودیان مالیاتی و صندوق مکانیزه فروش پایانه‌های فروشگاهی نیز برای هدف مذکور استفاده کرد و این دو سامانه را به حساب ویژه هر بنگاه متصل کرد.

محور سوم: معیارهای سیاستگذارانه برای تعیین سقف اعتباری

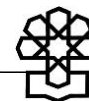
سقف اعتباری هر بنگاه باید براساس ضوابطی که مدنظر سیاستگذار است تعیین شود به‌عنوان نمونه مکانیزی که قانون دیده است میزان فروش و واریز درآمد وصولی به حساب ویژه در سال گذشته است. میزان تسهیلات غیرجاری بنگاه، صادرات، بازگشت ارز و ایفای تعهدات پیمان‌سپاری و ... می‌تواند از جمله پارامترهای مؤثر بر سقف اعتباری بنگاه باشد.

۲-۲-۳. تسهیل ضمانت و اعتبارسنجی در دریافت تسهیلات

یکی از چالش‌های تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط که دسترسی به اعتبار را برای آنها دشوار می‌کند مسئله تمهید ضمانت‌ها و وثائق مورد نظر بانک‌هاست که شرط لازم برای دریافت اعتبار از شبکه بانکی تلقی می‌شود. البته این مسئله در تأمین مالی از مسیر بازار سرمایه نیز یکی از موانع محسوب می‌شود و موجب شده است برخی از شرکت‌های حتی بزرگ نیز نتوانند از تمامی ظرفیت ایجاد شده از تأمین مالی مستقیم استفاده کنند. توسعه نهادهای اعتبارسنجی که در ایران شکل گرفته‌اند و تکمیل منابع داده‌ای این نهادها می‌تواند ضمن کاهش انگیزه نکول از سوی مشتریان بانک‌ها دسترسی به اعتبار را تسهیل کند و هزینه‌های مالی و غیرمالی تسهیلات را کاهش دهد. توسعه نهادهای ضمانت اعتبار نیز در کنار بانک‌ها دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به تسهیلات را زمینه‌سازی می‌کند، زیرا در این صورت نهادهای متخصص در حیطه ضمانت بنگاه‌های کوچک و متوسط یا متخصص در بخش‌های اقتصاد، با هزینه کمتری این بنگاه‌ها را بررسی می‌کنند و با ضمانت آنها بخشی از ریسک اعتباری اعطای تسهیلات به این بنگاه‌ها را برعهده می‌گیرند و ریسک بالای تسهیلات‌دهی به این بنگاه‌ها بین بانک و این نهاد ضمانت تسهیم می‌شود.

۲-۲-۴. تأمین مالی زنجیره تأمین و استفاده از اعتبارات اسنادی (ال سی) داخلی

یکی از پیشنهادات به‌منظور بهبود مکانیزم تخصیص تسهیلات سرمایه در گردش، تأمین مالی زنجیره تأمین است. در روش تأمین مالی زنجیره تأمین بنگاه‌های یک زنجیره از تولیدکنندگان مواد اولیه تا فروشندگان محصولات نهایی تأمین مالی می‌شوند. در تأمین مالی زنجیره تأمین هر واحد منابع در طول زنجیره تأمین خواهد گشت و نیازمند یک سند مالی قابل واگذاری یا ظهرنویسی است این سند می‌تواند برات الکترونیکی یا اعتبارات اسنادی داخلی باشد که به‌عنوان مثال بانک یک اعتبار اسنادی به نفع شرکت تولیدکننده کالای نهایی صادر می‌کند و او نیز در ازای دریافت مواد اولیه آن را به شرکت تولیدکننده مواد اولیه واگذار و آن شرکت نیز آن اعتبار اسنادی را به شرکت توانیر در ازای پول برق مصرفی کارگاه ارئه می‌کند. شرکت توانیر نیز خواهد توانست با مراجعه به بانک آن را به پول نقد تبدیل کرده و نیاز نقدینگی خود را تأمین کند. مزیت این شیوه تأمین مالی نسبت به اعطای تسهیلات سرمایه در گردش کاهش انحراف و قابل‌رصد بودن

زنجیره تأمین است. البته برای اینکه ابزار اعتبارات اسنادی ریالی بتواند از عهده این وظیفه برآید باید اصلاحاتی در دستورالعمل اعتبارات اسنادی انجام شود که مهم‌ترین آنها قابلیت واگذاری و ظهورنویسی اعتبار اسنادی با ثبت در سامانه سپام است که موجب می‌شود نقد شوندگی اعتبارات اسنادی مدت‌دار که تقاضای بیشتری برای آن وجود دارد افزایش یابد و در طول زنجیره تولید بچرخد.

۲-۲-۵. تدوین آیین‌نامه اجرایی ماده (۸) قانون حداکثر استفاده... (فکتورینگ)

ماده (۸) «قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی» یک زیرساخت جدید تأمین مالی مبتنی بر قرارداد (فکتورینگ) را برای بنگاه‌های اقتصادی فراهم کرده است که این امکان را ایجاد می‌کند توان بنگاه‌های اقتصادی برای جذب تأمین مالی محدود به وثایق ملکی و دارایی‌های فعلی آنها نبوده و خود قرارداد پروژه به یک دارایی مالی تبدیل شده و می‌تواند برای وثیقه یا به‌عنوان یک ابزار تأمین مالی استفاده شود. براساس این حکم قانونی، حق واگذاری مطالبات قراردادی محقق نشده و مطالبات قراردادی محقق شده به پیمانکاران اعطا شده است و کارفرمایان مکلف شده‌اند؛ از لحظه‌ای که پیمانکار مطالبات قراردادی خود را به اشخاص ثالث نظیر بانک‌ها واگذار کرد؛ کلیه پرداخت‌ها را صرفاً در وجه بانک انجام دهند.

امکان واگذاری مطالبات قراردادی محقق نشده و متعهد ساختن کارفرما بر رعایت آن دو ویژگی برجسته این قانون است که می‌تواند در بهبود فضای کسب‌وکار و رونق تولید مؤثر واقع شود. همچنین طبق تبصره «۲» این ماده، انتقال تضامینی که کارفرما برای انجام تعهدات خود به پیمانکار داده است؛ مکمل واگذاری مطالبات قراردادی است که طبق بررسی‌ها و مطالعات، در صورت اجرای صحیح می‌تواند در زمینه مدیریت ریسک ورود نهادهای مالی در تأمین مالی بسیار مؤثر باشد.

مرکز پژوهش‌های مجلس مطالعات جامعی در دو سال اخیر پیرامون این شیوه تأمین مالی داشته است که به انتشار گزارش «کاربرد فکتورینگ در تأمین مالی بنگاه‌ها و معرفی شیوه‌های تأمین مالی مبتنی بر قرارداد» به شماره مسلسل ۱۶۴۱۷ منتهی شده است.

لازم است در تدوین آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی تسریع شود. علاوه بر این مطالبات قراردادی طبق ماده (۸) قانون حداکثر استفاده می‌تواند در بازار سرمایه اوراق بهادارسازی شده و ابزار جدیدی برای تأمین مالی پیمانکاران قرار گیرد. در این راستا سازمان بورس و اوراق بهادار می‌تواند با تکیه به این ماده قانونی دستورالعمل اوراق بهادارسازی مطالبات قراردادی را تصویب کند.

۲-۳. تأمین مالی بنگاه‌ها از کانال بازار سرمایه

سهم بازار سرمایه از تأمین مالی بنگاه‌ها در اقتصاد ایران بسیار ناچیز و در حدود ۲ درصد است، تأمین مالی از مسیر بازار سرمایه برای شرکت‌های بزرگ و دارای صورت مالی شفاف توصیه‌ای امکان‌پذیر و قابل اجراست.

بنابراین یکی از ظرفیت‌هایی که می‌تواند در عرضه سرمایه در گردش فعال شود تأمین مالی مستقیم از محل بازار سرمایه است. سه مانع پیش روی بنگاه‌ها برای تأمین مالی از مسیر بازار سرمایه وجود دارد که عبارتند از:

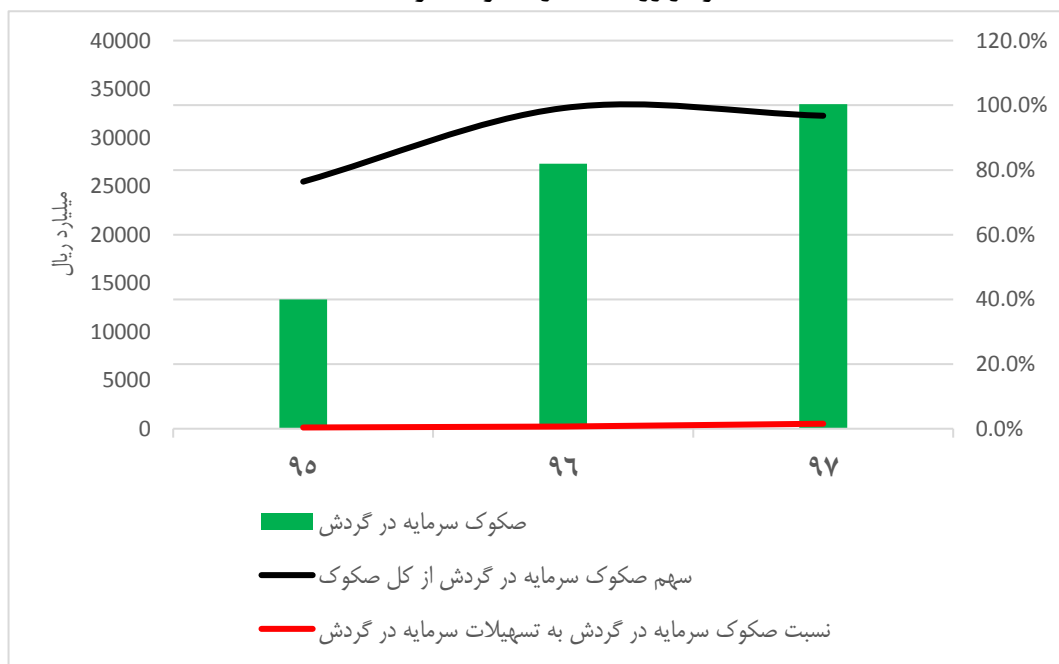
۱. نرخ‌گذاری دستوری صکوک با ضامن بانکی،

۲. عدم تعریف رتبه‌بندی به‌عنوان ارکان انتشار اوراق،

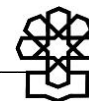
۳. زمان‌بر بودن (هزینه غیربهره‌ای) انتشار صکوک.

بانک مرکزی از طریق ابلاغ بخشنامه‌ای به شبکه بانکی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را ملزم کرده است تا در صورتی به ضمانت اقدام کنند که نرخ صکوک منتشره بیشتر از سقف مشخصی نباشد. به بیانی دیگر؛ بانک مرکزی از طریق غیرمستقیم به نرخ‌گذاری در اوراق بازار سرمایه اقدام می‌کند. این نرخ‌گذاری سبب می‌شود تا در عرضه عمومی اولیه این اوراق فروش نرود و تأمین سرمایه‌ها نیز که از این مسئله آگاهی دارند با افزایش هزینه غیربهره‌ای به‌نحوی دیگر این هزینه را از بنگاه دریافت کرده و منافع این رویه در فرایندی غیرشفاف به صاحبان واحد صندوق‌های سرمایه‌گذاری تأمین سرمایه‌ها می‌رسد. پافشاری بانک مرکزی بر این نرخ در حالی اتفاق می‌افتد که نرخ سود سپرده در بانک‌های غیردولتی بسیار بیشتر است. نمودار ذیل نشان می‌دهد صکوکی که با هدف تأمین سرمایه در گردش منتشر شده است در سال ۱۳۹۷ معادل کل صکوک منتشر شده بوده ولی نسبت به تسهیلات اعطایی سرمایه در گردش سهم بسیار ناچیز و اندکی دارد.

نمودار روند انتشار صکوک شرکت‌ها

مأخذ: گزارش‌های سازمان بورس و اوراق بهادار.

گذشته از این مطلب فرایند انتشار صکوک در بازار سرمایه به شدت زمان بر است و این مسئله را می توان به عنوان هزینه غیربهره ای انتشار صکوک در کشور تعبیر کرد. به عنوان نمونه مدت زمان تقریبی انتشار صکوک در چند شرکت به شرح زیر بوده است:

جدول ۲. اطلاعات شرکت های بانی صکوک

شرکت	نماد	نوع صکوک	مدت زمان تقریبی
مبین نت	مبین ۰۱۱	اجاره	۶ ماه
پدیده شیمی قرن	قرن ۹۹	مراجعه	۸ ماه
ریل کوثر سیر	ریل ۱۴۰۱	اجاره	۵ ماه
مخابرات	صخابر ۱۰۲	اجاره	۳ ماه

مأخذ: سامانه کدال.

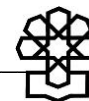
گفت و گو با منتشرکنندگان این اوراق نشان می دهد نیمی از این زمان صرف اخذ تأییدیه از بانک مرکزی می شود. تحکیم نهاد رتبه بندی که از سال ۱۳۹۶ در بازار سرمایه آغاز به کار کرده و تعریف آن به عنوان یکی از ارکان انتشار اوراق می تواند مانع ضمانت و مشکلات وابسته به این مسئله را از میان برداشته و هزینه تأمین مالی را برای بنگاه های خوش سابقه کاهش دهد. به صورت خلاصه برای استفاده از ظرفیت های بازار سرمایه در تأمین مالی سرمایه در گردش پیشنهاد می شود:

۱. بانک مرکزی از اعمال نرخ سود دستوری بنگاه های با ضامن بانکی خودداری کند یا حداقل بانک را به تضمین نرخ سود تا سقف هزینه تمام شده پول خود مجاز کند،
۲. تعریف رتبه بندی به عنوان یکی از ارکان انتشار اوراق و حذف رکن ضامن،
۳. کوتاه کردن حتی الامکان زمان انتشار صکوک برای بنگاه ها.

علاوه بر تأمین مالی از مسیر انتشار صکوک، بازار سرمایه از کانال های دیگری نظیر ارائه ابزارهای مدیریت ریسک نیز می تواند بر تأمین مالی بنگاه ها و کنترل نااطمینانی های مضر برای تولید مؤثر باشد. شایسته ذکر است که بخشی از نیاز به تأمین مالی بنگاه ها با معرفی ابزارهای مدیریت ریسک مثل آتی ارز یا مواد اولیه حل و فصل می شود و در واقع تقاضای احتیاطی سرمایه در گردش را کاهش می دهد و بنگاه می تواند بدون دغدغه و تقاضای تسهیلات سرمایه در گردش برای خرید مواد اولیه ۶ ماه بعد و تنها با خرید موضع در بازار آتی به تولید بپردازد. توسعه بازار سلف موازی استاندارد نیز کمک می کند بنگاه ها و مشتریان در بستری امن به معامله بپردازند و در واقع بنگاه از محل فروش محصولات آتی خود تأمین مالی شود. به طور خلاصه به منظور بهبود تأمین مالی در شرایط فعلی اقدامات زیر پیشنهاد می شود:

جدول ۳. خلاصه اقدامات رونق تولید در حوزه پولی و مالی

ردیف	موضوع اقدام	نیازمند قانون	دستگاه مربوطه
۱	تدوین دستورالعمل فکتورینگ موضوع ماده (۸) قانون «حداکثر استفاده از توان تولیدی...»	-	سازمان برنامه و بودجه و وزارت اقتصاد
	تهیه دستورالعمل اوراق بهادارسازی مطالبات قراردادی در بازار سرمایه	-	سازمان بورس
توضیح	در این چارچوب، پیمانکار می‌تواند عواید آتی قرارداد خود را تنزیل کرده و بر این اساس، تأمین مالی نماید. ماده (۸) اصلاحیه قانون «حداکثر استفاده از توان تولیدی...» به این موضوع اختصاص یافته است. نگارش دستورالعمل اجرایی این قانون به وزارت اقتصاد و سازمان برنامه و بودجه محول شده است. در مرکز پژوهش‌ها نسخه اولیه پیش‌نویس این آیین‌نامه تدوین شده که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. تهیه دستورالعمل اوراق بهادارسازی نیز ناظر به تأمین مالی فکتورینگ از طریق بازار سرمایه است و مزیت‌های فوق‌الذکر برای این اقدام نیز صادق است.		
۲	اصلاح دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید و بهبود تأمین سرمایه از طریق عرضه هدفمند پایه پولی	-	بانک مرکزی
	یکی از موانع اجرایی شدن ظرفیت ماده (۲۱) قانون رفع موانع دستورالعمل اجرایی این قانون است و اصلاح دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور می‌تواند قدرت سیاستگذاری و حاکمیت بانک مرکزی در این زمینه را ارتقا دهد.		
۳	عدم اعمال نرخ سود اسمی دستوری بر صکوک از طریق تأیید ضمانت‌نامه‌های بانکی و غیره	-	بانک مرکزی
	اعمال نرخ سود دستوری توسط بانک مرکزی برای انتشار صکوک در بازار سرمایه موجب شده است هزینه غیربهره‌ای انتشار صکوک افزایش یافته و عملاً با تضعیف قدرت چانه‌زنی شرکت‌ها و تقویت شرکت‌های تأمین سرمایه هزینه تأمین مالی از این مسیر افزایش یابد.		
۴	لغو معافیت مالیاتی موضوع بند «۲» ماده (۱۴۵) قانون مالیات‌های مستقیم برای اشخاص حقوقی (سود سپرده بانکی)	✓	وزارت اقتصاد و مجلس
	معافیت مالیات سپرده بنگاه‌ها موجب شده است که بنگاه ترجیح دهد منابع داخلی خود را سپرده‌گذاری کرده و تقاضای تسهیلات سرمایه در گردش کند. این پدیده هم تقاضای تسهیلات سرمایه در گردش را افزایش می‌دهد و هم درآمد مالیاتی دولت را کاهش می‌دهد. لغو این معافیت در قالب یک لایحه، بنگاه را به تأمین مالی داخلی تشویق می‌کند.		
۵	افزایش سرمایه بانک‌های دولتی	✓	وزارت اقتصاد
	براساس مفاد بند «واو» تبصره «۵» بودجه سال ۱۳۹۸ مصوب صحن مجلس شورای اسلامی، مانده بدهی بانک‌های دولتی غیر از مسکن به بانک مرکزی به حساب بدهی دولت به بانک مرکزی منتقل و این مبلغ به‌عنوان افزایش سرمایه بانک‌های دولتی منظور می‌شود. این افزایش سرمایه، توان تسهیلات‌دهی بانک‌های دولتی را افزایش می‌دهد. لازم است وزارت اقتصاد فرایند اجرایی و تصویب افزایش سرمایه بانک‌های دولتی را تسریع کند.		
۶	الزام رتبه‌بندی برای انتشار صکوک در بازار سرمایه در چارچوب ماده (۲۵) قانون رفع موانع تولید	-	سازمان بورس
	رتبه‌بندی می‌تواند با تفکیک شرکت‌ها و صکوک براساس درجه اعتبار هزینه تأمین مالی بنگاه‌های خوب و کم‌ریسک را کاهش دهد و به‌رغم اینکه دو شرکت رتبه‌بندی در کشور تأسیس شده است این رتبه‌بندی		

ردیف	موضوع اقدام	نیازمند قانون	دستگاه مربوطه
	الزامی نشده و به جای آن برای همه اوراق حتی صکوک اجاره نیز رکن ضامن به صورت الزامی در نظر گرفته شده است در حالی که به نظر می رسد باید برعکس باشد یعنی شرکت و یا اوراقی که می خواهد منتشر شود، ابتدا رتبه بندی شود و اگر تمایلی بود ضامن معرفی نماید تا انگیزه سرمایه گذاران برای خرید اوراق را افزایش دهد.		
۷	اقدام	-	سازمان بورس
	توضیح		توسعه بازار سلف موازی می تواند نیاز نقدینگی بنگاهها را از محل محصولات تولیدی آینده بنگاه، تأمین کند و در واقع تقاضای تسهیلات سرمایه در گردش را کاهش دهد.
۸	اقدام	-	بانک مرکزی و سازمان بورس
	توضیح		این اقدام موجب کاهش تقاضای احتیاطی مواد اولیه و نهاده های وارداتی گردیده و ریسک بنگاه را نیز پوشش می دهد.
۹	اقدام	-	سازمان بورس
	توضیح		توسعه بازارهای آتی مواد اولیه و کالاهای واسطه ای این اقدام موجب کاهش تقاضای احتیاطی مواد اولیه و نهاده ها گردیده و ریسک بنگاه را نیز پوشش می دهد.

۴-۲. مدیریت نقدینگی و جلوگیری از حملات سفته بازانه نقدینگی به بازارهای رقیب تولید

یکی از الزامات اقتصاد کلانی حمایت از تولید و ایجاد رونق در سرمایه گذاری و فعالیت های اقتصادی، پیش بینی پذیر بودن بازارها و ثبات در قیمت هاست. از مؤلفه های مهم اثرگذار بر این ثبات و پیش بینی پذیری، کمیت و کیفیت نقدینگی و تغییرات آن با توجه به انگیزه های سفته بازانه است. مشاهده کمیت و کیفیت رشد نقدینگی در سال های اخیر و نوسانات بازار ارز و افزایش قیمت ها در سال ۱۳۹۷، ضرورت اندیشیدن به مسئله مدیریت نقدینگی را آشکار ساخته است. رشد نقدینگی در سال های پس از نیمه ۱۳۹۲ با سهم بالای شبه پول همراه بوده و متوسط نسبت پول به شبه پول طی دوره مذکور به حدود ۱۵ درصد رسیده است. این نگرانی زمانی جدی تر می شود که بدانیم توزیع نقدینگی کشور بسیار نامتوازن و نابرابر است و بخش قابل توجهی از سپرده ها در اختیار اشخاص محدودی است؛ لذا تغییر ترکیب نقدینگی و آثار تورمی فوق الذکر تنها در گرو تصمیم افراد معدودی قرار دارد. همه مسائل فوق الذکر در کنار انتظارات تورمی بالا در شرایط تحریم، این دغدغه و نگرانی را ایجاد می کند که دوره آتی می تواند موعد تخلیه آثار تورمی نقدینگی خلق شده در اقتصاد (بیش از آنچه در سال ۱۳۹۷، تجربه شد) باشد. در همین راستا برای جلوگیری از شوک تورمی (تخلیه دفعی شکاف تورمی سال های اخیر) در سه محور خلق نقدینگی جدید، کنترل نقدینگی موجود و کاهش حجم نقدینگی پیشنهادهای ارائه می گردد.

پیشنهاد های ناظر بر مدیریت خلق نقدینگی جدید:

۱. اعمال محدودیت بر رشد ترازنامه بانکها به ویژه بانک های مشکل دار،
۲. نظارت شدید بر بانکها به منظور ممانعت از ورود در فعالیت های سفته بازانه توسط شرکت های

زیرمجموعه و سایر اشخاص مرتبط،

۳. کنترل اعطای تسهیلات کلان توسط مقام ناظر.

خلق پول بانک‌ها در شرایطی که وصول مطالبات با چالش‌های جدی مواجه است موجب انبساط بیشتر ترازنامه‌های بانک‌ها می‌شود، لذا یکی از اقدامات ممکن برای کنترل خلق نقدینگی جدید، اعمال محدودیت‌های مقداری بر افزایش اندازه ترازنامه بانک‌ها به‌ویژه بانک‌های مشکل‌دار است. به‌عنوان مثال بانک مرکزی می‌تواند به بانک‌های مشکل‌دار صرفاً اجازه رشد ۱۰ الی ۱۵ درصدی ترازنامه را بدهد و افتتاح سپرده و سپرده‌پذیری جدید و یا اعطای تسهیلات آنها را محدود نماید. از سویی دیگر بانک‌ها به‌واسطه قدرت خلق پول، پتانسیل بالایی برای بهره‌مندی از سود سفته‌بازی دارند که به‌واسطه عایدی بالای بازار دارایی‌ها می‌تواند خلق پول را حتی با وجود نرخ‌های بالای اضافه برداشت یا بازار بین‌بانکی نیز به صرفه نماید، اما ورود بانک‌ها به این بازارها علاوه بر افزودن التهاب، موجب رشد نقدینگی نیز می‌شود که به‌منظور جلوگیری از چنین واقعه‌ای پیشنهاد می‌شود از ورود بانک‌ها به فعالیت‌های سفته‌بازانه جلوگیری به‌عمل آید؛ که البته این مسئله نیز با کنترل مقاصد تسهیلات اعطایی بانک‌ها به‌ویژه شرکت‌های زیرمجموعه فعال در بخش ساختمان، ارز و امثالهم محقق خواهد شد. اعطای تسهیلات کلان نیز یکی دیگر از مصادیق خلق پول جذاب بانک‌ها و مؤسسات اعتباری است که غالباً به شرکت‌های تابعه و وابسته آنها تعلق می‌گیرد و کنترل این نوع از تسهیلات نیز می‌تواند تا حد زیادی رشد نقدینگی را تحت مدیریت قرار دهد.

در محور کنترل نقدینگی موجود (جلوگیری از افزایش سرعت گردش نقدینگی) با هدف کنترل سفته‌بازی و ورود نقدینگی به بازار ملتهب دارایی‌ها (اعم از ارز، طلا، املاک، مستغلات و...)، اقدامات زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. کنترل سپرده‌های کلان و تراکنش‌های آنها،

۲. فروش دارایی‌های دولتی و سپرده‌گذاری یک‌ساله منابع حاصله در بانک‌ها (با هدف جمع‌آوری نقدینگی مردم و وارد نکردن آن به اقتصاد)،

۳. اجرای مالیات‌ستانی از عایدی سرمایه،

۴. ثبات‌بخشی به بازار ارز و سکه.

در شرایطی که توزیع سپرده‌های بانکی به‌شدت متمرکز است، کنترل سپرده‌های کلان ضرورت جدی می‌یابد چراکه انتقال پول تنها از چند حساب معدود، می‌تواند موجب التهابات جدی در بازارهای مختلف و بروز شوک قیمتی بر دارایی‌ها شود. همچنین اجرای مالیات بر عایدی سرمایه و ثبات‌بخشی به بازار طلا و ارز انگیزه سفته‌بازی را کاهش داده و از افزایش سرعت گردش نقدینگی جلوگیری می‌کند. ایجاد یک بازار عمیق ارز با نرخ آزاد در کنار مداخله ارزی هوشمند بانک مرکزی و تأسیس بازار مشتقات

ارزی برای پوشش ریسک و سفته‌بازی کنترل شده که البته فضا و فرصتی برای مداخله ریالی بانک مرکزی را فراهم می‌کند، نیز به میزان زیادی منجر به کاهش بیش‌ازپیش نوسانات ارزی و خواهد شد که به‌نوبه خود تأثیر زیادی بر سرعت گردش نقدینگی دارد.

به‌منظور کاهش حجم نقدینگی موجود نیز دو راهکار پیشنهاد می‌شود:

۱. فروش اموال مازاد بانک‌ها که موجب کاهش سپرده‌ها و نقدینگی شده و می‌تواند تعهدات بانک‌ها را کاهش دهد.

۲. تسویه مطالبات غیرجاری بدهکاران بانک‌ها با سپرده‌های این بدهکاران در بانک‌های دیگر. در این صورت علاوه بر وصول مطالبات بانک‌ها، موجب کاهش نقدینگی می‌شود.

اجرای راهکارهای پیش‌گفته متضمن اطلاع کامل نسبت به اطلاعات و سوابق عملکردی و همچنین ذی‌نفعان اصلی کلیه دارندگان حساب‌های سپرده‌ای در شبکه بانکی (با اولویت سپرده‌های کلان) و تراکنش‌های آنهاست.

۳. حوزه بازرگانی

۳-۱. بهبود مقررات و تسهیل امور و رویه‌های گمرکی

تسهیل در رویه‌های گمرکی در شرایطی که هزینه‌های واردات کالاهای واسطه‌ای بخش تولید افزایش چشمگیری داشته است، یکی از راهبردهای اصلی رونق تولید باید باشد. در یک سال اخیر واحدهای تولیدی که بخشی از کالاها و نهاده‌های اولیه یا واسطه‌ای آنها از محل واردات تأمین می‌شود، با مشکلات و موانع زیادی روبه‌رو بوده‌اند، به‌گونه‌ای که در حدود یک سال اخیر، یکی از چند مشکل اصلی واحدهای تولیدی و صادراتی تعداد زیاد بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، زمان‌بر بودن فرایندهای مربوط به ترخیص کالاها و عدم هماهنگی بین گمرک و بانک مرکزی و وزارت صمت بوده است.

راه‌اندازی پنجره واحد گمرک با اهداف توسعه و تکمیل سامانه‌های تجاری، توسعه پنجره واحد الکترونیکی گمرکی، تسهیل و کوتاه‌تر شدن فرایندهای ورود مواد اولیه و واسطه‌ای مورد نیاز تولید در قالب کاهش زمان و هزینه تشریفات گمرکی ترخیص کالا در رویه‌های واردات و صادرات با انجام ساده‌سازی رویه‌ها و کاهش تخلفات گمرکی باید در اولویت اصلی تسهیل محیط فعالیت واحدهای تولیدی باشد. متأسفانه در سال‌های اخیر عدم تبادل کامل اطلاعات این سامانه‌ها با سایر دستگاه‌ها مشکلات زیادی را به‌بار آورده است که ضروری است در کوتاه‌مدت این مهم صورت پذیرد.

هرچند تلاش‌هایی در جهت تکمیل سامانه جامع گمرکی صورت گرفته است ولی لازم است اصلاح موارد زیر در دستور کار قرار گیرد:

۱. به‌روزرسانی قوانین و مقررات مطابق با عملکرد سامانه و تبادل اطلاعات این سامانه با سایر سامانه‌های موضوع قانون،

۲. آموزش کارشناسان گمرکی و فعالان تولیدی و تجاری،

۳. رفع ایرادات سامانه از جمله قطع مکرر و زیرساخت نامناسب ارتباطی در تمامی کشور.

همچنین لازم است در استفاده از ظرفیت کنوانسیون‌های بین‌المللی به شرایط کشور و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو توجه شود.

۲-۳. ساماندهی قاچاق

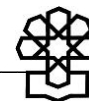
یکی از نقاط آسیب‌پذیر رونق تولید، ورود کالای قاچاق به کشور است که عدم رفع این معضل، مشکلات زیادی را برای واحدهای تولیدی ایجاد می‌کند. با وجود کالای قاچاق در سطح عرضه تولیدات رسمی و قانونی کشور که انواع عوارض و مالیات‌ها را پرداخت کرده‌اند باید با کالاهایی رقابت کنند که بدون انجام تشریفات رسمی و با هزینه و زمان کمتری وارد کشور شدند. بنابراین تولیدکننده نیز ناچار است با ظرفیت کمتری تولید کند و حتی در مواردی مواد اولیه و قطعات صنعتی از بازار غیررسمی تأمین نماید. البته بررسی این موضوع که چرا هزینه تولید برخی محصولات در داخل کشور بالاتر از کالای مشابه خارجی است نیز نیاز به کارشناسی مناسب دارد. در بحث قاچاق کالا علاوه بر اینکه در امر مبارزه باید به‌طور جدی نهادهای نظارتی و متولی این موضوع را دنبال کنند باید انگیزه مبادرت به قاچاق کالا در کشور کاهش یابد. ساماندهی نظام تعرفه‌ای و تسهیل تشریفات ورود کالا از طرق رسمی از جمله اقداماتی است که لازم است در دستور کار وزارت صمت قرار گیرد. نظام تعرفه‌ای و کاهش تعداد طبقات تعرفه‌ای و نرخ تعرفه‌ها یکی از عوامل کاهش انگیزه مبادرت به قاچاق کالا است. به‌عبارت‌دیگر حمایت‌گرایی باید مبتنی بر یک برنامه توسعه صنعتی و حمایت از صنایع مزیت‌دار صورت گیرد و از نگاه درآمدی به نرخ تعرفه‌ها باید اجتناب کرد. همچنین مواردی از جمله مبارزه با تأمین مالی و عرضه کالای قاچاق در سطح کشور و اقدامات مناسب فرهنگی جهت حذف کالای قاچاق از سبد مصرفی افراد جامعه در کنار افزایش کیفیت و کاهش قیمت تولیدات داخلی و کاهش هزینه و زمان واردات رسمی مواد اولیه و کالای واسطه‌ای و مصرفی باید در تصویب و اجرای قوانین و مقررات مدنظر قرار گیرد.

بنابراین با توجه به موارد ذکر شده، اقدامات زیر باید در دستور کار قرار گیرد:

الف) اصلاح عملکرد بازارچه‌های مرزی و ساماندهی معافیت‌ها به منظور کاهش زمینه سوءاستفاده از آن و کنترل تمامی مبادی ورود کالا توسط گمرک،

ب) استفاده از ظرفیت سامانه‌های کنترل تولید و تجارت و رصد تمامی فعالیت‌ها از طریق سازوکارهای مالیاتی و کنترل تراکنش‌ها می‌تواند تا حدود زیادی صرفه ورود و توزیع کالای قاچاق در کشور را کاهش دهد،

ج) کنترل ارز منتقل شده در مبادلات خارجی با کالای تجاری.

در همین راستا، تکمیل سامانه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت، باید در اولویت قرار گیرد. توضیح آنکه براساس ماده (۵) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲ دولت مکلف به ایجاد و راه‌اندازی سامانه‌های الکترونیکی هوشمند جهت نظارت بر فرایند واردات و صادرات و حمل‌ونقل و نگهداری و مبادله کالا و ارز شده است. همچنین ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز موظف است از طریق وزارت اطلاعات و با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت و وزارت امور اقتصادی و دارایی سامانه شناسایی و مبارزه با کالای قاچاق را اجرایی نماید. همچنین براساس مواد (۱۳) و (۶) این قانون وزارت صنعت و معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گمرک و دستگاه‌های مربوطه تهیه و اجرا و بهره‌برداری از سامانه جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت و سامانه شناسایی کالای قاچاق را ممکن سازد. متأسفانه اجرای سامانه‌های موضوع قانون و تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های زیرمجموعه به‌طور کامل محقق نشده و این مسئله سبب شده است که سامانه‌ها به‌صورت جداگانه عمل نمایند و هدف قانونگذار محقق نشود.

۳-۳. وضع عوارض صادراتی بر کالاهای اساسی و یارانه‌ای به‌جای ممنوعیت صادرات

در کنار لزوم ثبات در قوانین و مقررات، به‌دلیل تغییرپذیری زیاد شرایط و حساسیت بالای اقتصاد نسبت به تحولات بیرونی، لازم است ابزارهای منعطفی در اختیار مدیریت اقتصادی کشور باشد تا قبل از نیاز به تغییر مقررات، از طریق تنظیم این ابزارها واکنش لازم نسبت به تحولات اقتصادی را ایجاد کند. به‌عنوان مثال ممکن است تنظیم عوارض صادراتی روی کالای اساسی به‌جای ممنوعیت صادرات آنها مورد استفاده قرار گیرد. تجربه نشان داده است که استفاده از روش‌های مبتنی بر ممنوعیت نه‌تنها نتوانسته به تنظیم بازار داخل کمک کند بلکه به بازارهای صادراتی کالاهای مذکور نیز ضربه می‌زند. در این زمینه راه‌حل مناسب، وضع عوارض صادراتی بر کالاهای اساسی با قابلیت انعطاف‌پذیری و تغییر متناسب با مقتضیات زمانی و مکانی است. به‌عبارت‌دیگر فرایند بازاریابی و صادرات منظم اقتضا می‌کند که برای حفظ بازارهای خارجی به‌دست آمده ممنوعیت صادرات وضع نشود.^۱

۳-۴. تسهیل و مدیریت واردات نهاده‌های تولید

به‌واسطه شوک ارزی سال ۱۳۹۷ و تشدید وضعیت تحریمی در کنار مدیریت نامطلوب داخلی که با تغییرات مکرر در بخشنامه‌ها، سردرگمی فعالان اقتصادی و... واردات کالاهای واسطه‌ای و نهاده‌های بخش تولید با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو گردید.

در ادبیات اقتصاد مقاومتی، توان تولید داخلی نقش محوری ایفا می‌کند و هرچه اندازه توانایی تولید

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، بسته رونق تولید سال ۱۳۹۸، (اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۸).

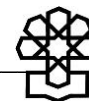
داخلی بیشتر باشد، اختلال در واردات کمتر اقتصاد ملی را دچار مشکل می‌کند. اقتصاد کشور بدون شک در هر صورت تا اندازه‌ای به دنیای خارج وابسته است. این وابستگی به محصولات وارداتی به دو گروه عمده وابستگی به محصولات مصرفی و وابستگی به ملزومات تولیدی تقسیم می‌شود. از بعد وابستگی به کالاهای مصرفی، هرچه این وابستگی بیشتر باشد تهدید جدی‌تر است. از سوی دیگر تولیدات داخلی نیز نیازمند کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای و مواد خام برای تولید می‌باشد که با توجه به محدودیت منابع ارزی کشور اقتصاد مقاومتی حکم می‌کند که ترکیب واردات به گونه‌ای تنظیم شود تا اولاً نیاز به کالاهای اساسی و استراتژیک تا حد امکان به خارج از کشور کاهش یابد و ثانیاً واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای به گونه‌ای تنظیم گردد که منجر به افزایش تولیدات داخلی و کالاهای با ارزش افزوده بالا شود. به عبارت دیگر با توجه به تأکیدات مکرر مقام معظم رهبری در خصوص اهمیت توجه به مدیریت واردات که در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی^۱ نیز بدان اشاره شده، می‌توان تهدید فوق را به نوعی به فرصت تبدیل کرد. شایان ذکر است کشور از ظرفیت بالقوه لازم برای مدیریت واردات و حمایت هدفمند از تولید برخی محصولات که جزء اقلام عمده وارداتی کشور محسوب شده و مزیت نسبی یا مطلق در تولید آنها وجود دارد، برخوردار است. بنابراین با بررسی اقلام عمده کالاهای وارداتی و اتخاذ تدابیر لازم می‌توان گامی سریع و مؤثر در راستای کاهش وابستگی و افزایش رقابت‌پذیری در تولید جهت سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای مدیریت واردات برداشت.

از سوی دیگر صرف‌نظر از روند واردات، مسئله مهمی که وجود دارد این است که منابع ارزی لازم برای این حجم عظیم واردات که سالیانه صورت می‌پذیرد از چه محلی تأمین می‌گردد. در این راستا یکی از موضوعاتی که لازم است به صورت دقیق مورد توجه و کالبدشکافی کارشناسی قرار گیرد، رابطه میان واردات و تولیدات داخلی است.

در شرایط فعلی راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- الف) ارائه فهرست دقیق گروه‌بندی کالایی و تهیه ارز مورد نیاز مواد اولیه و ماشین‌آلات،
- ب) کاهش یا معافیت حقوق ورودی و مالیات بر ارزش افزوده، کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز کشور،
- ج) حذف یا تسهیل فرایند ثبت سفارش و مدارکی مانند گواهی مبدأ و سایر اسناد مثبت گمرکی در ورود کالاهای اساسی از طریق روش‌هایی مانند واردات بدون انتقال ارز توسط کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی،
- د) لزوم اصلاح ساختاری و تسهیل ثبت سفارش و تخصیص ارز خصوصاً در مورد مواد اولیه،
- ه) عدم تغییرات مکرر مقررات و بخشنامه‌ها،

۱. سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی»:
 ۶. افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به‌ویژه در اقلام وارداتی) و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص.
 ۸. مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید».

و) استفاده از پتانسیل بازارهای همسایه در شرایط خاص تحریم از طریق تسهیل تجارت اقلام مورد نیاز کشور و تأمین و ذخیره‌سازی آنها برای تولید،

ز) ارائه فهرست مواد اولیه و واسطه‌ای مورد نیاز کشور و اتخاذ اقدامات ویژه جهت تسهیل ورود این کالاها از قبیل کاهش یا معافیت حقوق ورودی و مالیات بر ارزش‌افزوده، حذف یا تسهیل فرایند ثبت سفارش و مدارکی مانند گواهی مبدأ و سایر اسناد مثبت‌گمرکی و کاهش مراحل ترخیص و اختصاص مبادی گمرکی ویژه، اعطای سهمیه به تولیدکنندگان.

۵-۳. ساماندهی فرایند صدور کارت‌های بازرگانی

به هر میزان مسیرهای سوداگری و انجام فعالیت‌های غیرتولیدی بدون پرداخت حقوق ورودی و مالیات سهل‌تر باشد، به همان میزان انگیزه تولید کاهش می‌یابد، لذا توجه به مسیرهای نامولد رقیب تولید از اهمیت زیادی برخوردار است. یکی از مصادیق این موضوع، سوءاستفاده معدودی از افراد (تحت عنوان بازرگانان و تجار است که سابقه تجارت دائمی ندارند) از کارت بازرگانی است. در سال‌های اخیر، عدم پالایش کارت‌های بازرگانی و نیز عدم رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی و تاجر منجر به بروز سوءاستفاده‌هایی از جمله عدم وصول حقوق دولت، فرار مالیاتی از طریق روآوردن برخی تاجر و تولیدکنندگان به استفاده از کارت‌های بازرگانی یک سال مصرف شده است. با توجه به اینکه در حال حاضر اعتبار کارت‌های بازرگانی از یک تا پنج سال می‌باشد، لازم است تصمیمی اتخاذ گردد که حداقل هر ۶ ماه یکبار کارت‌های فوق مورد بازنگری قرار گیرند که با راه‌اندازی سامانه کارت هوشمند و اتصال پایگاه‌های مرتبط نظیر ثبت سفارش، سازمان ثبت احوال و... می‌توان اطلاعات مربوط به بازرگانان را به‌صورت روزانه مشاهده کرد.

علی‌رغم اینکه در حال حاضر و براساس بند «ت» ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳ مجلس شورای اسلامی، وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با ایجاد سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری برای تجارت داخلی و خارجی، با همکاری ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی را از طریق سامانه فوق با هدف پیشگیری از بروز تخلفات و قاچاق کالا و ارز ساماندهی نماید.^۱ متأسفانه تاکنون اقدام خاصی در این راستا صورت نگرفته

۱. ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳ مجلس شورای اسلامی- به‌منظور تجمیع داده‌ها و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به سامانه مذکور در تبصره «۲» ماده (۵) و به‌منظور کاهش زمینه‌های بروز قاچاق کالا و ارز:

الف) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و گمرک جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط اقدام به تهیه، اجراء و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرایند تجارت نماید. تبصره- کلیه دستگاه‌های مرتبط با تجارت خارجی کشور، موظفند با اجراء و بهره‌برداری از این سامانه به ارائه و تبادل اطلاعات از طریق آن اقدام نمایند.

ب) وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و راه و شهرسازی با هدف کاهش توقف‌ها و افزایش دقت در کنترل و بازرسی کالا موظفند به تجهیز مبادی ورودی و خروجی و مسیرهای حمل‌ونقل به امکانات فنی مناسب و الکترونیکی نمودن کلیه اسناد ورود، صدور، عبور، حمل‌ونقل و نظایر آن اقدام نمایند.

پ) وزارت کشور با همکاری ستاد، لایحه توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی را با هدف تقویت معیشت مرزنشینان و توسعه فعالیت‌های اقتصادی مناطق مرزی، تهیه می‌کند و به هیئت‌وزیران ارائه می‌دهد.

و لازم است قاطعانه این تکلیف قانونی که به وزارت صنعت، معدن و تجارت سپرده شده به صورت جدی مطالبه شود تا از بروز برخی تخلفات و سوءاستفاده‌ها گرفته شود.

لازم به ذکر است که از جمله مهم‌ترین اهداف رتبه‌بندی^۱ می‌توان به ایجاد تمایز بین فعالان اقتصادی از طریق به‌کارگیری روش‌های علمی و عادلانه رتبه‌بندی، تسهیل روابط تجارت داخلی و بین‌المللی از طریق اطلاع‌رسانی مناسب از رتبه‌بندی فعالان اقتصادی و فراهم آوردن بستر قابل اعتماد برای اعطای امتیازات ویژه به فعالان اقتصادی رتبه‌بندی شده و ... اشاره کرد.

۴. حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی

۴-۱. اشتغال و تسهیلات تبصره «۱۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸

بند «الف» تبصره «۱۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور مهم‌ترین حکم بودجه‌ای دولت در زمینه اشتغالزایی در سال ۱۳۹۷ است که با توجه به رویکرد دولت و مجلس محترم شورای اسلامی مبنی بر تلفیق منابع اشتغالزا در بودجه سنواتی، تقریباً تمامی منابع اعتباری (بودجه‌ای و تسهیلاتی) مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های اشتغالزا و تولید در قالب آن لحاظ شده است.

یکی از مهم‌ترین موانع پیش‌روی اجرای برنامه‌های تولید و اشتغال تنگناهای بودجه‌ای دولت و عدم تأمین منابع پیش‌بینی شده برای اجرای برنامه‌های موضوع تبصره «۱۸» بوده است. پنجاه هزار میلیارد ریال منابع پیش‌بینی شده در جزء «۲» بند «الف» تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور به موضوع تولید و اشتغال اختصاص داده نشد. همین امر باعث شد که دولت براساس مصوبه شورای عالی هماهنگی سران سه قوه نسبت به برداشت از منابع صندوق به‌منظور تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های تولید و اشتغال اقدام کند و شورای عالی هماهنگی اقتصادی در تاریخ ۱۳۹۷/۴/۱۴ مبلغ یک میلیارد دلار برداشت از منابع صندوق توسعه ملی برای پشتیبانی و استمرار برنامه‌های مذکور

(ت) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است، با ایجاد سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری برای تجارت داخلی و خارجی، با همکاری ستاد و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی را از طریق سامانه فوق با هدف پیشگیری از بروز تخلفات و قاچاق کالا و ارز ساماندهی نماید.

(ث) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط با استفاده از سامانه نرم‌افزاری به شناسه‌دار کردن کلیه انبارها و مراکز نگهداری کالا و ثبت مشخصات مالک کالا، نوع و میزان کالاهای ورودی و خروجی از این اماکن با هدف شناسایی کالاهای قاچاق اقدام نماید.

(ج) وزارت راه و شهرسازی موظف است با همکاری ستاد و دستگاه‌های اجرایی عضو آن، به ساماندهی و تجهیز و تکمیل اسکله‌ها و خورها و انضباطبخشی به تردد و توقف شناورها اقدام نماید.

(چ) وزارت راه و شهرسازی موظف است با همکاری ستاد، وزارت نفت و ستاد مدیریت حمل‌ونقل سوخت به تجهیز شناورها و وسایل حمل‌ونقل جاده‌ای کالا به سامانه فنی ردیاب و کنترل مصرف سوخت پرمیانی مسافت طی شده اقدام نماید.

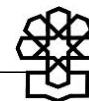
(ح) وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است در راستای اجرای برنامه آمایش گمرکات، اولویت‌های پیشنهادی ستاد را با هدف پیشگیری از قاچاق کالا، مدنظر قرار دهد.

(خ) گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای جلوگیری از استفاده مکرر از اسناد گمرکی اقدامات لازم را معمول دارد.

(د) در صورت عدم تصویب پیشنهاد ستاد مبنی بر منطقی نمودن سود بازرگانی کالاهای پیشنهادی در کارگروه ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، دولت می‌تواند حسب درخواست ستاد، با هدف کاهش انگیزه‌های اقتصادی ارتکاب قاچاق، پیشنهاد ستاد را در دستور کار هیئت‌وزیران قرار دهد.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط ستاد با همکاری دستگاه‌های مربوط تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.

۱. شایان ذکر است هدف از رتبه‌بندی، غربالگری و تمایز فعالان واقعی از غیرواقعی و تعیین سطح قابلیت‌های آنهاست.

در سال ۱۳۹۸، تصویب نماید. به‌طور کلی تجربه اجرای این حکم نشان می‌دهد که به‌دلیل ناهماهنگی‌های اجرایی و بین‌دستگاهی تاکنون عملکرد موفق‌تری حاصل نشده است.

تجربه ارزیابی عملکرد این تبصره طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد که جهت اجرای بهتر این قبیل سیاست‌ها در سال‌های آتی، راهکارهای اجرایی و سیاستی ذیل مدنظر گیرد:

- تعیین متولی مشخص و واحد برای اجرای برنامه‌ها،
- تقسیم کار بین سازمان برنامه و بودجه و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی،
- استفاده از تجربه اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های اشتغالزایی بالاخص برنامه اشتغال فراگیر و قانون اشتغال روستایی،
- تعیین فعالیت‌ها و بخش‌های تولیدی اشتغالزای اولویت‌دار با همکاری تمام دستگاه‌های فرابخشی و بخشی،
- پایش و نظارت کارا بر طرح‌های اشتغال و تولید،
- تهیه برنامه‌های اجرایی مشخص برای عملیاتی کردن طرح‌های اولویت‌دار،
- تعیین وظایف هر یک از دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در پیشبرد برنامه‌های اجرایی،
- پایش (نظارت حین اجرا) نظام‌مند و مستمر اجرای برنامه‌های اجرایی،
- پاسخگویی بالاترین مقامات دستگاه اجرایی به مراجع سیاستگذاری، قانونگذاری، نظارتی و افکار عمومی نسبت به عملکرد دستگاه مطبوع خویش در انجام وظایف محوله.

۲-۴. اشتغالزایی از طریق افزایش تطابق سمت عرضه با تقاضای نیروی کار

شواهد نشان می‌دهد که طی دهه گذشته پوشش تحصیلات دانشگاهی روندی صعودی داشته و در مقابل بخش تقاضای نیروی کار نتوانسته است مشاغلی متناسب با این سطح از تحصیلات ایجاد کند. یکی از نتایج این عدم تعادل، افزایش سطح تحصیلات جمعیت بیکار (بالاخص در میان زنان جوان) بوده است. نتیجه دیگر این عدم تعادل افزایش عدم تطابق نیروی در سن کار و مشاغل موجود بوده که در استان‌هایی که سهم بخش خدمات و صنعت در سطح بالایی نیست، نمود بیشتری یافته است. همچنین فاصله متوسط سال‌های تحصیل جوانان و زنان از سطح تحصیلات مورد نیاز مشاغل موجود در برخی از استان‌های کشور نزدیک به ۱۰ سال رسیده است که نشان می‌دهد در صورت عدم تغییر ساختار تولید و تقاضای نیروی کار در این مناطق طی سال‌های آتی، امکان یافتن شغل برای افراد بیکار این گروه‌ها تقریباً ناممکن خواهد شد.

همچنین بازار کار ایران طی سی سال اخیر شاهد تحولاتی بنیادین بوده به‌طوری که طی سال‌های اخیر عرضه نیروی کار در کشور به‌ویژه تحت تأثیر رشد شتابان جمعیت در سال‌های اول انقلاب اسلامی کشور قرار داشته و ترکیب جوان جمعیت کشور فشار خود را متوجه عرضه نیروی کار ساخته است، به‌طوری که متوسط سالیانه عرضه جدید نیروی کار طی دهه اخیر از رشد قابل توجهی برخوردار شده

است. علاوه بر این، افزایش نرخ مشارکت فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های کشور و همچنین افزایش نرخ مشارکت زنان از دیگر موضوعاتی است که روند افزایشی عرضه نیروی کار در کشور را تشدید کرده است. لذا اهمیت موضوع اشتغال در شرایط فعلی بیش‌ازپیش شده است.

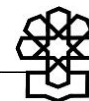
به این منظور می‌توان از طریق برنامه‌های ذیل زمینه افزایش تطابق شغلی و اشتغال جوانان در عرصه اقتصادی را فراهم کرد:

- افزایش مهارت جوانان از طریق توسعه آموزش‌های رسمی مهارت‌محور (مانند هنرستان‌ها، مدارس فنی و حرفه‌ای و...) با تلفیق منابع بخش دولتی و سازمان‌های غیرانتفاعی و تشکل‌های مردم‌نهاد،
- حمایت از کارفرمایان و کارآفرینان از طریق ترغیب و تشویق کارفرمایان کارگاه‌های تولیدی و خدماتی در به‌کارگیری دانش‌آموختگان دانشگاهی بیکار شغل اولی با کمک ارائه تسهیلات بانکی و بیمه‌ای،
- استفاده از ظرفیت بالقوه جوانان در حوزه IT برای توسعه فعالیت‌های حوزه خدمات از طریق ایجاد شبکه گردشگری، فناوری اطلاعات در جلب گردشگران خارجی،
- حمایت از ایجاد صندوق‌های سرمایه‌ای خطرپذیر و صندوق‌های پژوهش و فناوری در حمایت از ایجاد استارت‌آپ‌ها و محصولات دانش‌بنیان با هدف صادرات با استفاده از صنایع صندوق نوآوری و شکوفایی،
- افزایش قابلیت جذب و اشتغال دانش‌آموختگان از طریق انتقال مهارت و تجربه در محیط کار برای ورود به بازار کار،
- ارائه برنامه‌های نوین آموزش فنی و حرفه‌ای (ترکیبی از آموزش فنی و مهارت‌های رفتاری مرتبط با کار، کارآموزی و آموزش‌های تقاضامحور در کنار موافقت‌نامه‌های پیشینی با بخش خصوصی برای کارآموزی)،
- شفافیت اطلاعات بازار در سطح ملی درباره عرضه و تقاضا برای بازار کار و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی،
- دسترسی سریع به درخواست‌های عرضه و تقاضای کار و تسریع فرایند جورسازی (matching) برای کارفرما و جست‌وجوکننده شغل از طریق نظارت و توسعه مؤسسات کاریابی،
- استفاده از اطلاعات استخراج شده برای بهبود سیاستگذاری بازار کار.

۳-۴. اشتغالزایی از طریق اصلاح ساختار دستمزد

در کشورهای کمتر توسعه‌یافته به‌علت نبود نهادهای کارآمد و کامل، عدم وجود اتحادیه‌های کارگری قوی، دولت‌ها به‌منظور حمایت از نیروی کار (کارگر یا کارفرما) مستقیماً در بازار کار دخالت کرده و قانون وضع می‌نمایند. یکی از این موارد تعیین حداقل حقوق و دستمزد نیروی کار است و هدف از آن عمدتاً حمایت از نیروی کار شاغل و افزایش قدرت خرید، توان چانه‌زنی و شرایط رفاهی آن است.

این در حالی است که در بیشتر کشورهای توسعه‌یافته، دولت هیچ مداخله‌ای در این خصوص

نداشته و به کارفرمایان و کارگران اجازه داده می‌شود با یکدیگر مذاکره کنند و به‌صورت دوجانبه به توافق برسند.

در ایران نیز طبق ماده (۴۱) قانون کار، شورای عالی کار همه‌ساله موظف است، میزان حداقل مزد کارگران را برای نقاط مختلف کشور و یا صنایع مختلف با توجه به معیارهای ذیل تعیین نماید:

۱. حداقل مزد کارگران با توجه به درصد تورمی که از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌شود.

۲. حداقل مزد بدون آنکه مشخصات جسمی و روحی کارگران و ویژگی‌های کار محول شده را مورد توجه قرار دهد باید به اندازه‌ای باشد تا زندگی یک خانواده که تعداد متوسط آن توسط مراجع رسمی اعلام می‌شود را تأمین نماید.

اما در حال حاضر شورای عالی کار سالیانه تنها یک نوع حداقل حقوق و دستمزد برای تمام مناطق و صنایع کشور اعلام می‌دارد و همین امر انعطاف‌ناپذیری در روابط کارگر و کارفرمایی را تشدید کرده و از موانع مهم در ایجاد اشتغال و گسترش اشتغال غیررسمی است. این تأکید برای آن است که توان اقتصادی کارفرمایان شهری و روستایی، بنگاه‌های خرد و بزرگ یکسان نیست و لحاظ این مسئله در تعیین حداقل دستمزد، انعطاف روابط کارگر و کارفرما را بیشتر کرده و زمینه گسترش اشتغال خواهد بود.

در مجموع مسائل نظام فعلی حداقل دستمزد سراسری را می‌توان در بندهای زیر خلاصه کرد:

- معیار نادرست انتخاب سطح حداقل دستمزد (هزینه زندگی)،
- یکسان بودن برای تمامی مناطق و گروه‌های سنی،
- اعمال نشدن حداقل دستمزد در بسیاری از مناطق و ایجاد انگیزه برای اشتغال غیررسمی،
- محقق نشدن هدف سیاستگذار در حمایت از شاغلان به‌خصوص در مناطق محروم به‌دلیل اثرگذاری سیاست حداقل دستمزد سراسری و قیمت‌گذاری سراسری در بازار محصول بر تخصیص منابع (تمرکز منابع در منطقه برخوردار).

بنابراین توصیه سیاستی این است که به‌دلیل پیچیدگی و احتمال ایجاد اختلال در بازار کار بهتر است با در نظر گرفتن تفاوت‌های ساختار رشته فعالیت‌های مناطق مختلف حداقل دستمزد به‌صورت منطقه‌ای و سنی انتخاب شود.

رویکرد اصلاحی نیز در این خصوص به‌شرح زیر است:

- برداشتن بار حمایتی از روی موضوع حداقل دستمزد،
- اصلاح نظام تأمین اجتماعی به‌گونه‌ای که فشار اجتماعی برای حمایت از طریق حداقل دستمزد کاهش یابد،
- تعیین حداقل دستمزد براساس جغرافیا و سن.

۴-۴. ارتقای هماهنگی در جهت اولویت‌بندی حمایت‌های توسعه‌ای

یکی از مسائلی که اقتصاد ایران در طول سال‌ها و ده‌های اخیر از آن رنج می‌برد، فقدان اولویت‌بندی در حمایت از تولید است. اسناد بالادستی نسبتاً زیادی در طول سال‌های گذشته درصدد رفع این معضل بوده‌اند ولی تاکنون برنامه روشن و شفافی که ملاک عمل کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور باشد، تدوین و اجرایی نشده است. در همین خصوص بند «الف» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه بر تهیه فهرست اولویت‌های صنعتی و معدنی کشور تأکید داشته است. با گذشت دو سال از اجرای برنامه ششم توسعه، وزارت صمت همچنان فهرست اولویت‌های صنعتی و معدن را که در بند «الف» ماده (۴۶) برنامه به آن حکم شده بود منتشر نکرده است. با وجود آن، ظرفیت کارشناسی مناسبی در کشور در زمینه تهیه و تدوین فهرست اولویت‌ها وجود دارد و علی‌رغم وجود مشکلاتی مانند عدم دقت و جامعیت آمارها (که یکی از مشکلات بزرگ برنامه‌ریزی در ایران است)، و علی‌رغم تلاش‌های (ناموفق) وزارت صمت، بسیاری از دستگاه‌ها و نهادها (مانند وزارت اقتصاد، وزارت نیرو، معاونت علمی- فناوری رئیس‌جمهور، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی و ...) به تدوین فهرست اولویت‌های خود یا تدوین فهرست از منظر موازین مطلوب خود پرداخته‌اند. البته این مطالعات از دو مشکل *فقدان تصویر روشن از منطق‌های اولویت‌بندی و فقدان تصویر روشن از روش اولویت‌بندی* رنج می‌برند.

همچنین در سطح اجرایی دولت برای پیش‌برد اولویت‌بندی و عمل به آن با انواع شکل‌های ناهماهنگی روبه‌رو است. این ناهماهنگی‌ها هم در زمینه همکاری نهادها (وزارتخانه‌ها، معاونت‌های ریاست جمهوری و مؤسسات پژوهشی) در انتخاب یک دستور کار مشترک و تقسیم کار برای پیش‌برد آن و هم در زمینه موازی‌کاری‌ها و حتی ایجاد اختلال در برنامه یک نهاد دیگر به چشم می‌خورد. با توجه به مشکلات پیش‌گفته، راهکارهای ذیل برای غلبه بر مشکل پیشنهاد می‌گردد:

- استقرار دبیرخانه تدوین فهرست اولویت‌ها در سازمان برنامه و بودجه (با همکاری وزارت صمت) و ارائه نتایج گزارش‌های تدوین اولویت دستگاه‌ها به این دبیرخانه،
 - تشکیل شورای کارشناسان (ذیل دبیرخانه) با دعوت از کارشناسان دستگاه‌ها، ارزیابی گزارش‌های موجود و ایجاد وفاق در منطق‌ها و روش اولویت‌بندی با دو وظیفه:
 ۱. تدوین فهرست اولویت‌ها به صورت سناریوسازی (با توجه به تأثیرگذاری متغیرهای بیرونی بر نتایج به‌ویژه در وضعیت تحریم)،
 ۲. بررسی حیطه وظایف و اختیارات دستگاه‌های مختلف در تدوین فهرست اولویت‌ها و ارائه پیشنهادات اصلاحی برای بهبود مسیر اجرا به هیئت دولت.
- با وجود راهکارهای بالا ضروری است که دولت پروژه‌های مشخصی را به‌عنوان اولویت‌های شرایط فعلی

مشخص کند. این اولویت‌ها می‌تواند با توجه به چند شاخص انتخاب شود، شاخص میزان ارزبری و وابستگی به واردات، شاخص کشش درآمدی محصولات (میزان تأثیرپذیری فروش آنها از شرایط رکودی)، شاخص اشتغال‌بری و میزان آب‌بری. تعیین این اولویت‌ها مرحله اول سیاست‌گذاری صنعتی دولت خواهد بود، پس از آن تعیین سیاست تجاری، اعتباری و فناوری دولت در راستای حمایت از این بخش‌ها صورت گیرد. در کنار اولویت‌بندی بالا، دولت می‌تواند با هدف‌گذاری چند پروژه موجود یا پروژه‌های بزرگ جدید (طرح‌های ترانزیتی، مسکن، انرژی و...) در قالب پروژه‌های عمرانی خود و با در نظر گرفتن سه شاخص ارزبری، اشتغالزایی و دوره اجرا، و همچنین تأمین مالی از طریق گواهی سپرده یا صندوق پروژه (در صورت نیاز با تضمین دولت) یا انتشار اوراق دولتی در شرایط رکود تورمی فعلی، معضلات ناشی از کمبود سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را تا حدودی جبران کند. با مشخص شدن چنین اولویت‌هایی، می‌توان منابع پراکنده اشتغال (موضوع تبصره «۱۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و همچنین برداشت‌های انجام شده از صندوق توسعه ملی به‌منظور اشتغال و حتی بخشی از منابع در اختیار صندوق توسعه ملی که براساس اساسنامه خود تخصیص می‌دهد) را متمرکز در این چند پروژه نمود.

شایان ذکر است که مبارزه با سودآوری بخش نامولد یا کاهش هزینه‌های بخش مولد که برخی لوازم آن در بخش‌های پیشین ذکر شد (مانند مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) یا پیگیری مواد بر زمین مانده قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار)، برای راهگشا بودن اولویت‌بندی‌های پیش‌گفته الزامی است.

۴-۵. اصلاح قواعد مربوط به درآمدهای نفتی و نظام انگیزشی مربوطه

بدون شک یکی از دلایل اصلی بی‌ثباتی در اقتصاد ایران که به‌طور مستقیم بر رونق تولید کشور تأثیرگذار است، وابستگی به خام‌فروشی نفت است. فروش خام این ماده هیدروکربوری علاوه بر اینکه هزینه تحریم‌پذیری بسیار پایینی دارد بودجه کشور را در معرض مستقیم شوک‌های قیمتی قرار می‌دهد. تاکنون به‌کرات در تمامی اسناد بالادستی کشور از جمله قوانین برنامه پنج‌ساله توسعه و سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تأکید شده که برای رهایی اقتصاد کشور از خام‌فروشی اقدامات لازم صورت گیرد. اما روند صادرات نفت خام به‌جز دو مقطعی که کشور با تحریم فروش نفت خام مواجه شد، متوجه تغییر خاصی نشد و در مواقع غیرتحریم علی‌رغم ابراز ناراحتی تمام ارکان حکمرانی کشور از تداوم خام‌فروشی، همچنان بالغ بر ۲/۴ میلیون بشکه بوده است.

اقتصاددانان امروزه دلیل حل نشدن بسیاری از مشکلات اقتصاد بخش عمومی را تضاد منافع می‌دانند و سپس تلاش می‌کنند که ابتدا ذی‌نفعان خواسته یا ناخواسته آن مشکل را شناسایی کنند و سپس قواعد را طوری بهینه کنند که مطلوبیت ذی‌نفعان لااقل در آن تغییرات به سمت بی‌تفاوتی میل کند.

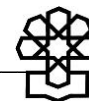
جدول ذیل درآمدهای شرکت ملی نفت از محل صادرات و فروش داخلی نفت خام و میعانات گازی در سال ۱۳۹۶ را نشان می‌دهد. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود به‌رغم اینکه حجم صادراتی و فروش داخلی نفت خام و میعانات گازی، اختلاف فاحشی از هم ندارند، اما درآمدی که از محل صادرات نفت خام و میعانات گازی نصیب شرکت ملی نفت شده چهار برابر فروش داخلی این مواد هیدروکربوری بوده است و این اتفاق تقویت‌کننده انگیزه شرکت ملی نفت به‌عنوان یکی از ذی‌نفعان اصلی فروش نفت برای تداوم خام‌فروشی این مواد هیدروکربوری است.

جدول ۴. درآمدهای شرکت ملی نفت از صادرات و فروش داخلی نفت خام و میعانات گازی در سال ۱۳۹۶

موضوع	میزان فروش نفت خام و میعانات گازی در شرایط غیرتحریم (میلیون بشکه روز)	عملکرد بودجه شرکت ملی نفت برای سال ۱۳۹۶ (هزار میلیارد تومان)
فروش نفت خام و میعانات گازی صادراتی	۲/۴	۲۴/۸
فروش نفت خام و میعانات گازی به پالایشگاه‌های داخلی	۱/۹	۶/۱

براساس ماده (۳) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون الحاق (۲) مقرر بوده قیمت هر بشکه نفت خام و میعانات گازی تحویلی به پالایشگاه‌های داخلی و مجتمع‌های پتروشیمی اعم از دولتی و خصوصی بر مبنای ۹۵ درصد متوسط بهای محموله‌های صادراتی هر ماه محاسبه شود اما به دلیل قیمت تکلیفی خرید فراورده‌ها، ماده (۴) همین آیین‌نامه تأکید کرده است «تا زمانی که دولت برای مصرف فراورده‌های نفتی در داخل کشور قیمت تکلیفی تعیین می‌کند، برای تسویه حساب بین دولت (خزانه) و شرکت پالایش و پخش، قیمت هر بشکه نفت خام و میعانات گازی تحویلی به پالایشگاه‌های داخلی برابر با رقمی خواهد بود که به پیشنهاد کارگروهی متشکل از وزارتخانه‌ها نفت، امور اقتصادی و دارایی و سازمان برنامه و بودجه کل کشور با رعایت قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸ هر ساله به تصویب هیئت‌وزیران برسد». این نرخ برای سال ۱۳۹۶ با استناد به بند «الف» ماده (۲) تصویب‌نامه هیئت‌وزیران در مورد آیین‌نامه اجرایی تبصره «۱۴» قانون بودجه سال ۱۳۹۶ ششصد و بیست و شش هزار و هشتصد و هفتاد و یک (۶۲۶،۸۷۱) ریال منظور شد.

سه‌م شرکت ملی نفت هم از صادرات و هم از فروش داخلی نفت خام و میعانات گازی ۱۴/۵ درصد ارزش هر بشکه از این دو ماده هیدروکربوری است. براساس مطالب ذکر شده در بالا، سه‌م ۱۴/۵ درصدی شرکت ملی نفت از صادرات هر بشکه نفت خام مثلاً ۶۰ دلاری و نرخ تسعیر ۴۲۰۰ تومانی بیش از ۳۶

هزار تومان است، اما سهم ۱۴/۵ درصدی این شرکت از قیمت تکلیفی (۶۲ هزار تومان) کارگروه تعیین قیمت تنها ۹ هزار تومان خواهد بود و در این شرایط شرکت ملی نفت انگیزه‌ای برای توسعه زنجیره‌هایی که مصرف داخلی نفت خام و میعانات گازی را افزایش دهد، ندارد. بنابراین سیاستگذاران کشور در راستای رونق تولید در کشور باید با اصلاح روابط مالی نفت به‌نحوی که انگیزه شرکت ملی نفت در فروش داخلی نفت خام و میعانات گازی بیش از صادرات این دو ماده هیدروکربوری باشد، مسیر رهایی کشور از خام‌فروشی و توسعه زنجیره‌های تولید صنعت نفت را هموار کنند.

جمع‌بندی پیشنهادهای سیاستی

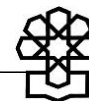
جدول ۵. پیشنهادهای حوزه محیط کسب‌وکار

دستگاه متولی	الزامات قانونی/مقرراتی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	محور سیاستی
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیارات رئیس‌جمهور	تبدیل مرکز ملی مطالعات و پایش و بهبود محیط کسب‌وکار به نهادی ستادی و زیرنظر رئیس‌جمهور یا نماینده ویژه رئیس‌جمهور (سازوکار پیش‌بینی شده در اصل یکصدویست‌وهفتم (۱۲۷) قانون اساسی) برای انجام کارویژه ساماندهی و تسهیل مجوزهای کسب‌وکار	تسهیل در صدور مجوزهای کسب‌وکار
وزارت امور اقتصادی و دارایی	عدم نیاز به قانون جدید اختیار دولت	تعیین «پیشخوان خدمات دولت و مجوزهای کشور» (G4B.IR) به‌عنوان درگاه واحد صدور مجوزهای کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/گمرک	مواد (۷) و (۸) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز	ساماندهی پنجره واحد تجاری و الکترونیک کردن کامل فرایند تجارت خارجی	
وزارت امور خارجه	مواد (۹) و (۱۰) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار	تحول مأموریت دستگاه دیپلماسی کشور به‌نحوی که نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج در خدمت کارآفرینان و صادرکنندگان قرار گیرند و دفتر پیگیری امور صادرکنندگان ایرانی شوند.	
وزارت کشور (شهرداری‌ها)	ماده (۱۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار	قرار دادن محل عرضه و بازارچه‌های جدید برای عرضه محصول به تولیدکنندگان کوچک و فروشندگان کم‌سرمایه (دستفروش‌ها) برای عرضه کالاهای ایرانی. تشکیل بازارچه‌های دائمی، شفاف اجاره‌ای، برای واحدهای تولیدی کوچک و دستفروش‌ها	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	اصلاح قانون نظام صنفی	حذف شرط «حدود صنفی» برای صدور پروانه کسب	
کلیه دستگاه اجرایی	ماده (۱۵) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار	ضابطه‌مند کردن مراجعه مأموران دستگاه‌های اجرایی به واحدهای تولیدی	

دستگاه متولی	الزامات قانونی/مقرراتی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	محور سیاستی
دولت و کلیه دستگاه‌های اجرایی	ماده (۲۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	پرهیز از تغییرات پی در پی و قابل پیش‌بینی بودن تغییر سیاست‌ها و مقررات	
قوه قضائیه/وزارت دادگستری	مواد (۲۸ و ۲۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	ضابطه‌مند شدن رسیدگی به شکایت فعالان اقتصادی	
دولت/مجلس	نیازمند قانونگذاری	وضع مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) در حوزه مسکن، طلا، ارز، خودرو ... و اجرای فوری آن	کاهش جذابیت و انگیزه سرمایه‌گذاری در بخش‌های رقیب تولید
دولت/مجلس	اصلاح قانون (قانون مالیات‌های مستقیم)	وضع مالیات بر سود سپرده‌های بانکی (سپرده‌های اشخاص حقوقی و اشخاص حقیقی کلان)	
بانک مرکزی/ وزارت امور اقتصادی و دارایی	بند «ح» تبصره «۱۶» بودجه ۹۸	مقابله با سفته‌بازی در بازارهای دارایی از طرق رصد و کنترل تراکنش‌های بانکی	
بانک مرکزی	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	اجازه افتتاح مجدد حساب‌های سرمایه‌گذاری دوساله و بالاتر	
بانک مرکزی	نیازمند مصوبه شورای پول و اعتبار	کاهش نرخ سود سپرده اشخاص حقوقی و کوتاه‌مدت حقیقی و حقوقی (با اولویت سپرده‌های بزرگ)	
بانک مرکزی	عدم نیاز به قانون جدید	ثبات‌بخشی به بازار ارز و طلا از طریق مدیریت انتظارات و سامان‌بخشی به بازار نیما و بازار متشکل ارزی و...	

جدول ۶. پیشنهادهای حوزه پولی، بانکی و ارزی

دستگاه متولی	الزامات قانونی/مقرراتی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	محور
بانک مرکزی/ وزارت صمت	نیازمند مصوبه هیئت‌وزیران	مشخص کردن دقیق مصارف ارزی صادرات (واردات در مقابل صادرات، واگذاری پروانه صادراتی، پرداخت بدهی ارزی، فروش ارز به بانک‌ها و صرافی‌های مجاز و سپرده‌گذاری ارزی)، ایجاد مشوق‌های لازم و تقویت ضمانت‌های اجرایی و کنترلی مشروط به اعمال اصلاحات ذیل: عدم الزام به فروش ارز حاصل از صادرات به قیمت پایین‌تر محدود نکردن اختیار صادرکننده عمده در انتخاب مصارف ارزی مجاز کاهش بوروکراسی و فرایندهای اداری عدم تعیین ارزش گمرکی ثبت شده بیشتر از ارزش واقعی در برخی کالاها عدم تغییر پی در پی مقررات و عطف به‌ماسبق شدن تکالیف جدید ناظر بر پیمان‌سازی ارزی	اصلاح فرایند پیمان‌سازی ارزی واحدهای تولیدی و صادراتی
وزارت امور اقتصادی و دارایی/بانک مرکزی	ماده (۱۳) قانون برنامه ششم توسعه	توسعه پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه با کشورهای طرف تجاری به همراه استفاده از ظرفیت پیام‌رسان‌های مالی موازی سوئیفت	تسهیل مبادلات مالی و تجاری

محور	راهکارهای سیاستی/اقدامات	الزامات قانونی/مقرراتی	دستگاه متولی
افزایش توان تسهیلات دهی بانکها	تسریع در فروش اموال مازاد بانکها	ماده (۱۶) و (۱۷) «رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور»	وزارت امور اقتصادی و دارایی/بانک مرکزی
	افزایش سرمایه بانکهای دولتی	بند «و» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۸	وزارت امور اقتصادی و دارایی/بانک مرکزی
اصلاح سازوکارهای تسهیلات‌دهی به بنگاهها	راهاندازی حساب ویژه تولید برای سرمایه در گردش بنگاهها (سامانه جامع حساب ویژه سرمایه در گردش بنگاهها) با استفاده از ظرفیت‌های قانونی پیش‌بینی شده	ماده (۲۱) قانون «رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور»	بانک مرکزی/وزارت امور اقتصادی و دارایی
	تسهیل ضمانت و اعتبارسنجی در دریافت تسهیلات	قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی/قانون عملیات بانکی بدون ربا	بانک مرکزی
	اصلاح ضوابط مربوط به تأمین مالی زنجیره تأمین و استفاده از ال سی داخلی	ابلاغ دستورالعمل بانک مرکزی	بانک مرکزی
	تدوین آیین‌نامه اجرایی ماده (۸) قانون حداکثر استفاده... (فکتورینگ) به‌منظور تأمین مالی و تأمین وثایق قراردادهای کارفرمایی	ماده (۸) «قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی»	سازمان برنامه و بودجه/وزارت امور اقتصادی و دارایی
	عدم اعمال نرخ سود اسمی دستوری بر صکوک از طریق تأیید ضمانت‌نامه‌های بانکی و غیره	عدم نیاز به قانون جدید	بانک مرکزی
تسهیل تأمین مالی بنگاهها از کانال بازار سرمایه	الزام رتبه‌بندی برای انتشار صکوک در بازار سرمایه در چارچوب ماده (۲۵) قانون رفع موانع تولید کوتاه کردن حتی‌الامکان زمان و هزینه انتشار صکوک برای بنگاهها	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی
	توسعه بازار سلف موازی استاندارد محصولات نهایی بنگاهها	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی
	توسعه بازارهای آتی مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای	عدم نیاز به قانون جدید	وزارت امور اقتصادی و دارایی

جدول ۷. پیشنهادهای حوزه بازرگانی

دستگاه متولی	الزامات قانونی/مقرراتی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	محور سیاستی
وزارت امور اقتصادی و دارایی/گمرک	عدم نیاز به قانون جدید	تکمیل سامانه جامع گمرکی و تبادل اطلاعات این سامانه با سایر سامانه‌های موضوع قانون، به‌روزرسانی قوانین و مقررات در سامانه مزبور	بهبود مقررات و تسهیل امور و رویه‌های گمرکی
وزارت امور اقتصادی و دارایی/گمرک	عدم نیاز به قانون جدید	تسهیل و کوتاه‌تر شدن فرایندهای ورود مواد اولیه و واسطه‌های مورد نیاز تولید در قالب کاهش زمان و هزینه تشریفات گمرکی ترخیص کالا در رویه‌های واردات و صادرات	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/گمرک	عدم نیاز به قانون جدید	رفع ایرادات سامانه از جمله قطع مکرر و زیرساخت نامناسب ارتباطی در تمامی کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/گمرک	عدم نیاز به قانون جدید	اصلاح عملکرد بازارچه‌های مرزی و ساماندهی معافیت‌ها به‌منظور کاهش زمینه سوءاستفاده از آن و کنترل تمامی مبادی ورود کالا توسط گمرک	ساماندهی قاچاق
وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده (۵) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲	ایجاد و راه‌اندازی سامانه‌های الکترونیکی هوشمند جهت نظارت بر فرایند واردات و صادرات و حمل‌ونقل و نگهداری و مبادله کالا و ارز	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	کنترل ارز منتقل شده در مبادلات خارجی با کالای تجاری	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	ارائه فهرست دقیق گروه‌بندی کالایی و تهیه ارز مورد نیاز مواد اولیه و ماشین‌آلات	تسهیل و مدیریت واردات نهاده‌های تولید
وزارت امور اقتصادی و دارایی/وزارت صنعت، معدن و تجارت	نیاز به قانونگذاری	کاهش یا معافیت حقوق ورودی و مالیات بر ارزش‌افزوده کالاهای واسطه‌ای مورد نیاز کشور	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	حذف یا تسهیل فرایند ثبت سفارش و مدارکی مانند گواهی مبدأ و سایر اسناد مثبت گمرکی در ورود کالاهای اساسی	
وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	لزوم اصلاح ساختاری و تسهیل ثبت سفارش و تخصیص ارز خصوصاً در مورد مواد اولیه	
وزارت امور اقتصادی و دارایی/وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	استفاده از پتانسیل بازارهای همسایه در شرایط خاص تحریم از طریق تسهیل تجارت اقلام مورد نیاز کشور و تأمین و ذخیره‌سازی آنها برای تولید	
وزارت صنعت، معدن و تجارت	ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۰۳	ساماندهی فرایند صدور و تمدید کارت‌های بازرگانی و رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی و تجار	اصلاحات نهادی در حوزه تجاری
وزارت صنعت، معدن و تجارت	عدم نیاز به قانون جدید	وضع عوارض صادراتی بر کالاهای اساسی و یارانه‌ای به‌جای ممنوعیت صادرات	

جدول ۸. پیشنهادهای حوزه اقتصاد کلان و برنامه‌ریزی

محور سیاستی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	الزامات قانونی/مقرراتی	دستگاه متولی
بازنگری در سیاست های درآمدی حوزه اشتغال (تسهیلات تبصره «۱۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۸)	تعیین متولی مشخص و واحد برای اجرای برنامه‌ها	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	تقسیم کار بین سازمان برنامه و بودجه و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	استفاده از تجربه اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های اشتغالزایی بالاخص برنامه اشتغال فراگیر و قانون اشتغال روستایی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	تعیین فعالیت‌ها و بخش‌های تولیدی اشتغالزا اولویت‌دار با همکاری تمام دستگاه‌های فرابخشی و بخشی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	پایش و نظارت کارا بر طرح‌های اشتغال و تولید	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	تهیه برنامه‌های اجرایی مشخص برای عملیاتی کردن طرح‌های اولویت‌دار	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	تعیین وظایف هر یک از دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در پیشبرد برنامه‌های اجرایی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	پایش (نظارت حین اجرا) نظام‌مند و مستمر اجرای برنامه‌های اجرایی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
اشتغالزایی از طریق افزایش تطابق سمت عرضه با تقاضای نیروی کار	افزایش مهارت جوانان از طریق توسعه آموزش‌های رسمی مهارت‌محور (مانند هنرستان‌ها، مدارس فنی و حرفه‌ای و ...) با تلفیق منابع بخش دولتی و سازمان‌های غیرانتفاعی و تشکل‌های مردم‌نهاد	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	حمایت از کارفرمایان و کارآفرینان از طریق ترغیب و تشویق کارفرمایان کارگاه‌های تولیدی و خدماتی در به‌کارگیری دانش‌آموختگان دانشگاهی بیکار شغل اولی با کمک ارائه تسهیلات بانکی و بیمه‌ای	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	استفاده از ظرفیت بالقوه جوانان در حوزه IT برای توسعه فعالیت‌های حوزه خدمات از طریق ایجاد شبکه گردشگری، فناوری اطلاعات در جلب گردشگران خارجی.	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی/وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
	حمایت از ایجاد صندوق‌های سرمایه‌ای خطرپذیر و صندوق‌های پژوهش و فناوری در حمایت از ایجاد استارت‌آپ‌ها و محصولات دانش‌بنیان با هدف صادرات با استفاده از صنایع صندوق نوآوری و شکوفایی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی/وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
	افزایش قابلیت جذب و اشتغال دانش‌آموختگان از طریق انتقال مهارت و تجربه در محیط کار برای ورود به بازار کار	عدم نیاز به قانون جدید	
	ارائه برنامه‌های نوین آموزش فنی و حرفه‌ای (ترکیبی از آموزش فنی و مهارت‌های رفتاری مرتبط با کار، کارآموزی و آموزش‌های تقاضا‌محور در کنار موافقت‌نامه‌های پیشینی با بخش خصوصی برای کارآموزی)	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

محور سیاستی	راهکارهای سیاستی/اقدامات	الزامات قانونی/مقرراتی	دستگاه متولی
	شفافیت اطلاعات بازار در سطح ملی درباره‌ی عرضه و تقاضا برای بازار کار و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	دسترسی سریع به درخواست‌های عرضه و تقاضای کار و تسریع فرایند جورسازی (matching) برای کارفرما و جست‌وجوکننده شغل از طریق نظارت و توسعه مؤسسات کاریابی	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
اشتغالزایی از طریق اصلاح ساختار دستمزد	برداشتن بار حمایتی از روی موضوع حداقل دستمزد	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	اصلاح نظام تأمین اجتماعی به گونه‌ای که فشار اجتماعی برای حمایت از طریق حداقل دستمزد کاهش یابد	عدم نیاز به قانون جدید	دولت/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
	تعیین حداقل دستمزد براساس جغرافیا و سن	عدم نیاز به قانون جدید	شورای عالی کار/وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
ارتقای هماهنگی در جهت اولویت‌بندی حمایت‌های توسعه‌ای	استقرار دبیرخانه تدوین فهرست اولویت‌ها در سازمان برنامه و بودجه (با همکاری وزارت صمت) و ارائه نتایج گزارش‌های تدوین اولویت دستگاه‌ها به این دبیرخانه	بند «الف» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه	سازمان برنامه و بودجه/وزارت صمت
	تشکیل شورای کارشناسان (ذیل دبیرخانه) با دعوت از کارشناسان دستگاه‌ها، ارزیابی گزارش‌های موجود و ایجاد توافق در منطبق‌ها و روش اولویت‌بندی با دو وظیفه: تدوین فهرست اولویت‌ها به صورت سناریوسازی (با توجه به تأثیرگذاری متغیرهای بیرونی بر نتایج به‌ویژه در وضعیت تحریم) بررسی حیطه وظایف و اختیارات دستگاه‌های مختلف در تدوین فهرست اولویت‌ها و ارائه پیشنهادات اصلاحی برای بهبود مسیر اجرا به هیئت‌دولت	بند «الف» ماده (۴۶) قانون برنامه ششم توسعه	سازمان برنامه و بودجه/وزارت صمت
	هدف‌گذاری چند پروژه موجود یا پروژه‌های بزرگ جدید (طرح‌های ترانزیتی، مسکن، انرژی و...) در قالب پروژه‌های عمرانی خود و با در نظر گرفتن سه شاخص ارزیابی، اشتغالزایی و دوره اجرا، و همچنین تأمین مالی از طریق گواهی سپرده یا صندوق پروژه (در صورت نیاز با تضمین دولت) یا انتشار اوراق دولتی	عدم نیاز به قانونگذاری جدید	سازمان برنامه و بودجه/ستاد اقتصادی دولت

جدول ۹. زیربخش‌های صنعت به ترتیب بیشترین وابستگی به واردات

وابستگی به واردات	عنوان	ردیف
۰/۹۰۶	ساخت، تعمیر و نصب محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری	۱
۰/۸۴۳	ساخت، تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۲
۰/۷۹۲	ساخت فراورده‌های توتون و تنباکو	۳
۰/۷۷۶	ساخت انواع روغن‌ها و چربی‌ها	۴
۰/۷۲۲	ساخت پوشاک	۵
۰/۷۱۸	ساخت کفش و محصولات چرمی	۶
۰/۶۴۷	ساخت وسایل نقلیه موتوری و سایر تجهیزات حمل‌ونقل و قطعات و وسایل الحاقی آنها	۷
۰/۶۳۰	ساخت، تعمیر و نصب تجهیزات برقی	۸
۰/۵۹۷	ساخت محصولات دارویی، مواد شیمیایی مورد استفاده در داروسازی و محصولات دارویی گیاهی	۹
۰/۵۳۶	ساخت محصولات اساسی آهن و فولاد	۱۰
۰/۵۲۵	ساخت کاغذ، محصولات کاغذی و چاپ	۱۱
۰/۴۹۱	ساخت، تعمیر و نصب محصولات فلزی ساخته شده، به‌جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۱۲
۰/۴۶۲	ساخت، تعمیر و نصب سایر مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۳
۰/۴۱۳	استخراج سایر کانی‌های فلزی و غیرفلزی	۱۴
۰/۴۰۶	ساخت سایر فلزات اساسی و ریخته‌گری فلزات	۱۵
۰/۳۸۴	ساخت منسوجات	۱۶
۰/۳۵۶	ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۱۷
۰/۳۵۱	ساخت محصولات اساسی آلومینیوم	۱۸
۰/۳۰۲	ساخت مواد و فراورده‌های شیمیایی	۱۹
۰/۲۸۰	ساخت چوب و فراورده‌های حاصل از چوب، چوب پنبه، نی و مواد حصیربافی به‌جز مبلمان	۲۰
۰/۲۵۳	ساخت انواع آشامیدنی‌ها	۲۱
۰/۲۱۴	ساخت محصولات غذایی	۲۲
۰/۱۹۹	ساخت مبلمان	۲۳
۰/۱۷۷	ساخت قالی و قالیچه	۲۴
۰/۱۴۳	ساخت محصولات کانی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۲۵
۰/۱۱۹	ساخت محصولات اساسی مس	۲۶
۰/۱۱۸	ساخت شیشه و محصولات شیشه‌ای	۲۷
۰/۱۱۸	خدمات پشتیبانی استخراج معدن	۲۸
۰/۰۶۹	استخراج زغال سنگ و لئینیت	۲۹
۰/۰۶۶	استخراج سنگ، شن و خاک رس	۳۰
۰/۰۵۲	ساخت کک و فراورده‌های حاصل از پالایش نفت	۳۱
۰/۰۴۴	استخراج کانی‌های فلزی آهنی	۳۲
۰/۰۲۹	استخراج سنگ مس	۳۳
۰/۰۰۴	استخراج نفت خام و گاز طبیعی	۳۴

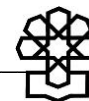
مأخذ: همان.

برای سنجش بخش‌هایی که بیشترین وابستگی به واردات را دارند، از الگوی داده - ستانده استفاده شده است. ویژگی اصلی این روش آن است که وابستگی مستقیم و غیرمستقیم بخش به واردات را مورد بررسی قرار می‌دهد. این درحالی است که روش‌های متعارف نظیر استفاده از داده‌های گمرک تنها وابستگی مستقیم را مورد سنجش قرار می‌دهد. برای این منظور از جدول داده-ستانده آماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار استفاده شده است که در حال حاضر آخرین جدول داده-ستانده آماری کشور است. بنابراین فرض شده است که روابط بین‌بخشی در سال ۱۳۹۷ همانند سال ۱۳۹۰ است. جدول ۱ زیربخش‌های صنعت را براساس بیشترین وابستگی به واردات نشان می‌دهد. هرچه میزان استفاده از نهاده‌های وارداتی در تولید یک بخش بیشتر باشد، بخش مورد نظر وابستگی بیشتری به واردات دارد. به‌عنوان نمونه ۰/۳۵۶ برای بخش ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی بدین معناست که به‌ازای هر یک میلیون ریال افزایش تقاضا از محصولات این بخش باید ۳۵۶ هزار ریال واردات نهاده واسطه‌ای صورت گیرد.

نکته حائز اهمیت دیگر این است که وابستگی به واردات نه فقط خود بخش را متأثر می‌کند بلکه در صورتی که این بخش تأمین‌کننده نهاده واسطه سایر بخش‌های اقتصادی باشد می‌تواند تولید آنها را نیز متأثر سازد. لذا بخش‌های اشاره شده در جدول ۱ به‌علت وابستگی به واردات نه‌تنها در شرایط تحریم و محدودیت ارزی آسیب‌پذیری بالایی دارند بلکه در صورتی که با مشکل کاهش تولید مواجه شوند می‌توانند تولید بخش‌هایی که نهاده آنها را تأمین می‌کنند نیز تحت تأثیر قرار دهند.

منابع و مآخذ

۱. لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ بررسی بند «م» تبصره «۵» عملیات بازار باز و توثیق اوراق بهادار دولتی، شماره مسلسل: ۱۶۲۹۴.
۲. لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ اضافه کردن سود سپرده‌های اشخاص حقوقی به پایه‌های مالیاتی، شماره مسلسل: ۱۶۳۰۸.
۳. لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش سرمایه بانک‌های دولتی، شماره مسلسل: ۱-۱۶۲۸۱.
۴. بررسی مصوبات کمیسیون تلفیق بودجه ۱۳۹۸ کل کشور: شفافیت اقتصادی با استفاده از اطلاعات بانکی، بند الحاقی ۴ به تبصره «۶»، شماره مسلسل: ۱۶۳۲۹.
۵. طرح حمایت از شاغلین فقیر و بیکاران (کلیات)، شماره مسلسل: ۱۶۲۳۰.
۶. لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ اختصاص ارز با نرخ ترجیحی، شماره مسلسل: ۱۶۲۸۴.
۷. بررسی لایحه بودجه ۱۳۹۸، ۵۸. ابعاد اقتصاد کلان و چشم‌انداز اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۸، شماره مسلسل: ۱۶۲۸۹.
۸. اظهارنظر کارشناسی درباره: «لایحه ایجاد هفت منطقه آزاد تجاری-صنعتی و دوازده منطقه ویژه اقتصادی»، شماره مسلسل: ۳-۱۴۹۳۴.
۹. بند «ج» تبصره «۶» ماده‌واحد در خصوص ساماندهی معافیت‌های گمرکی، شماره مسلسل: ۱۶۲۴۷.
۱۰. اظهارنظر کارشناسی درباره «لایحه اصلاح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز»، شماره مسلسل: ۱-۱۵۵۶۳.
۱۱. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور ۶۴. الزامات بهبود محیط کسب‌وکار، شماره مسلسل: ۱۶۲۷۹.

۱۲. اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۷» (بند «و» تبصره «۱۶»-بخشش جرائم دیرکرد بانکی، شماره مسلسل: ۱-۱۶۱۵۶.
۱۳. تحلیلی بر وضعیت بازار ارز، بررسی اقدامات دولت و ارائه پیشنهادهای تکمیلی، شماره مسلسل: ۱۵۸۶۶.
۱۴. استانداردهای بین‌المللی در قبال بانک‌های ضعیف، در معرض توقف و متوقف، شماره مسلسل: ۱۵۹۰۲.
۱۵. تحلیلی بر وضعیت بازار سکه؛ بررسی اقدامات دولت و ارائه پیشنهادهای تکمیلی، شماره مسلسل: ۱۶۰۰۹.
۱۶. بررسی تجربیات جهانی مواجهه با بحران‌های بانکی ترکیه و اندونزی، شماره مسلسل: ۱۵۹۶۹.
۱۷. مدیریت نقدینگی و مهار تورم، شماره مسلسل: ۱۶۱۸۹.
۱۸. بررسی تجربیات جهانی مواجهه با بحران‌های بانکی (آمریکا - ژاپن)، شماره مسلسل: ۱۶۳۹۰.
۱۹. گزارش عملکرد قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر در حوزه بازارهای مالی، شماره مسلسل: ۱۶۳۶۳.
۲۰. بررسی سیاست کشورها در زمینه اشتغال و دلالت‌های آن برای ایران (مورد مطالعه کره جنوبی، چین، مالزی و برزیل)، شماره مسلسل: ۱۵۹۲۸.
۲۱. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران: ۱۰ عملکرد رشد اقتصادی سال ۱۳۹۶ و پیش‌بینی سال ۱۳۹۷، شماره مسلسل: ۱۶۰۱۸.
۲۲. ارزیابی عملکرد اجرای قانون «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری» با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی، شماره مسلسل: ۱۵۹۳۹.
۲۳. برآورد خط فقر سال ۱۳۹۵ و مروری بر روش محاسبه آن، شماره مسلسل: ۱۶۱۵۹.
۲۴. تحلیل تغییرات شاخص قیمت‌ها و تورم سال ۱۳۹۷، شماره مسلسل: ۱۶۱۶۵.
۲۵. برآورد خط فقر ۶ ماهه نخست سال ۱۳۹۷، شماره مسلسل: ۱۶۱۷۵.
۲۶. الگوی راهبردی حمایت از تولید ۷. شواهدی از نحوه حمایت دولت آمریکا از تولیدات داخلی، شماره مسلسل: ۱۵۸۲۲.
۲۷. سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران چارچوب مفهومی، روش، شاخص و نماگرها، شماره مسلسل: ۱۵۸۵۲.
۲۸. الگوی راهبردی حمایت از تولید ۸. تجربه دولت ترکیه در حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، شماره مسلسل: ۱۵۹۰۵.
۲۹. الگوی راهبردی حمایت از تولید در ایران ۱۰. درس‌هایی از تجربه ژاپن، شماره مسلسل: ۱۵۹۹۳.
۳۰. اقدامات فوری و عملی برای بهبود محیط کسب‌وکار در شرایط تحریم، شماره مسلسل: ۱۶۰۰۱.
۳۱. الگوی راهبردی حمایت از تولید ۱۲- تجربه دولت برزیل، شماره مسلسل: ۱۶۰۵۴.
۳۲. پایش امنیت سرمایه‌گذاری در زمستان ۱۳۹۶ به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ویرایش اول، شماره مسلسل: ۱۶۰۶۱.
۳۳. گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب‌وکار؛ ۵. ارزیابی عملکرد هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار و دفتر پایش و بهبود محیط کسب‌وکار، شماره مسلسل: ۱۶۱۳۰.
۳۴. پایش امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۷ به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری، شماره مسلسل: ۱۶۱۸۷.
۳۵. گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۸ رقابت‌پذیری جهانی، شماره مسلسل: ۱۶۳۱۵.
۳۶. ارزیابی فعالان کسب‌وکار از آخرین وضعیت بازارها (گزارش نشست کارشناسی)، شماره مسلسل: ۱۶۳۴۲.
۳۷. گزارش نظارتی عملکرد دولت در بهبود رتبه ایران در گزارش سال ۲۰۱۹ انجام کسب‌وکار بانک جهانی، شماره مسلسل: ۱۶۳۴۳.
۳۸. پاسخ‌های تشکلی اقتصادی به ۷ سؤال درباره وضعیت تولید و سرمایه‌گذاری در آذر ماه، شماره مسلسل: ۱۶۳۴۸.
۳۹. الگوی راهبردی حمایت تولید (۱۱) رویکردهای تدوین سیاست‌های صنعتی، شماره مسلسل: ۱۵۹۹۲.

۴۰. الگوی راهبردی حمایت تولید (۹) انتخاب بخش‌های اولویت‌دار، شماره مسلسل: ۱۵۹۱۴.
۴۱. ابعاد بحران بانکی در ایران و گزینه‌های برون‌رفت از آن (محرمانه)، شماره مسلسل: ۱۶۰۶۹.
۴۲. بررسی تحریم‌های بانکی، اثر آن بر نقل و انتقال بین‌المللی وجوه و راهکارهای مقابله با آن (محرمانه)، شماره مسلسل: ۱۶۰۹۱.
۴۳. برنامه فعالانه ضد تحریم به ضمیمه چک‌لیست تحریم‌ناپذیری، نسخه ۲، ۳ محرمانه، شماره مسلسل: ۱۶۱۰۰.
۴۴. بسته سیاستی مدیریت نقدینگی و مهار تورم (محرمانه)، شماره مسلسل: ۱۶۰۷۰.
۴۵. الزامات اقتصاد کلانی حل و فصل بحران بانکی (محرمانه)، شماره مسلسل: ۱۶۳۸۵.
۴۶. تحریم‌ها علیه ایران تا چه زمانی پابرجاست، شماره مسلسل: ۱۶۴۸۵.
۴۷. سیاستگذاری هوشمندانه شهرداری‌ها برای فروشندگان کم‌سرمایه و دستفروشان، شماره مسلسل: ۱۶۴۰۹.
۴۸. گزارش نظارتی عملکرد هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، شماره مسلسل: ۱۶۴۶۰.
۴۹. الگوی راهبردی حمایت از تولید ۱۴ تجربه ترکیه در صنایع نساجی، شماره مسلسل: ۱۶۵۱۸.
۵۰. پیش‌امینیت سرمایه‌گذاری پاییز ۹۷، شماره مسلسل: ۱۶۵۲۶.
۵۱. سیاست حمایتی جایگزین ارز ترجیحی، شماره مسلسل: ۱۶۴۳۰.
۵۲. تحلیل بخش حقیقی اقتصاد ایران - عملکرد ۹۷ و برآورد ۹۸، شماره مسلسل: ۱۶۵۳۴.
۵۳. کاربرد فکتورینگ در تأمین مالی بنگاه‌ها و معرفی شیوه‌های تأمین مالی مبتنی بر قرارداد، شماره مسلسل: ۱۶۴۱۷.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۵۹۵

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: چالش‌ها و راهکارهای رونق تولید در سال ۱۳۹۸. ۱۱. برنامه‌های راهبردی و عملیاتی در حوزه‌های فرابخشی اقتصاد (ویرایش دوم)

نام دفتر: مطالعات اقتصادی

تهیه و تدوین کنندگان: موسی شهبازی غیائی، میثم خسروی، سیدامیر سیاح، سیدمهدی حسینی دولت‌آبادی، محمدامین صلواتیان، فاطمه عزیزخانی، امید شریفی، سیدمهدی بنی‌طبا، حسین هرورانی، محمدرضا عبداللهی، صمد عزیزنژاد، احمد مرکز مالگیری، سامان پناهی (دفتر مطالعات اقتصادی)، هادی ترابی‌فر، سجاد پادام، عبدالرضا ارسطو (دفتر مطالعات مالیه عمومی و توسعه مدیریت)

مدیر مطالعه: موسی شهبازی غیائی

ناظران علمی: محمد قاسمی، سیدعلی روحانی

اظهار نظر کننده: علی‌اصغر اژدری (دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن)

واژه‌های کلیدی:

۱. رونق تولید
۲. محیط کسب‌وکار
۳. نظام پولی و بانکی
۴. اشتغال
۵. اقتصاد کلان
۶. بازرگانی
۷. مالیات
۸. نظام ارزی
۹. تأمین مالی
۱۰. مدیریت نقدینگی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۷/۸